

Afstudeerproject

Zelfstandig werken bevorderen in het middenbouw

Studenten: Raina Wester

Shedaissy Lake

Specialisatie: 6 – 12

Begeleider: Earl Euson

Datum: Aruba, 2 Mei 2018

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie 'Zelfstandig werken bevorderen in het middenbouw'. Het onderzoek voor deze scriptie naar het zelfstandig werken bevorderen binnen het middenbouw is uitgevoerd op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria. Deze scriptie is geschreven in het kader van onze afstuderen aan de lerarenopleiding aan Instituto Pedagogico Arubano.

Na de uitvoering van dit kwalitatieve praktijkonderzoek hebben wij de hoofdvraag kunnen beantwoorden.

Nochtans willen wij graag onze ASP-begeleider, de heer Earl Euson, bedanken om altijd klaar te staan om waardevolle feedback en begeleiding te geven. Daarnaast willen wij onze stagescholen, Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria, bedanken voor de bereidheid om ons de ruimte te geven om observaties, interviews en enquêtes uit te voeren. Bovendien willen wij ook de heer Gregory Richardson bedanken voor de leerzame en waardevolle ASP workshops. Daarenboven danken wij alle respondenten, zonder hun coöperatie hadden wij dit onderzoek nooit kunnen afronden. Tenslotte willen wij familie en vrienden bedanken voor hun emotionele ondersteuning tijdens dit proces. Hun liefde en motiverende woorden hebben ons geholpen deze scriptie tot een goed einde te brengen.

Wij wensen u veel plezier met het lezen van deze scriptie.

Raina Wester
Shedaissy Lake

Aruba , 2 mei 2018

Samenvatting

“Nos trabou ta pa prepara nos muchanan pa asina nan por funciona optimalmente den nos comunidad. Nos deseo ta pa guia nan pa ta muchanan cu por pensa ‘probleemoplossend’. Esaki ta unda ‘zelfstandig werken’ ta hunga un rol hopi importante den nan desaroyo.” – Raina & Shedaissy

Binnen het onderwijs probeert men zoveel mogelijk rekening te houden met verschillen tussen de leerlingen. Dit kan op verschillende manieren gebeuren, onder andere, door een rijke leeromgeving te creëren voor elke leerling. Om de leerlingen een rijke leeromgeving te kunnen aanbieden moet de leerkracht beschikken over verschillende competenties. Eén van de competenties nodig is om de leerlingen tot het zelfstandig werken te kunnen sturen. Het gevolg van het zelfstandig werken is dat de leerkracht de ruimte krijgt om een rijke leeromgeving te creëren voor elke leerling. Hiermee wordt bedoeld dat de leerkracht de kans krijgt om te differentiëren binnen de groep.

De afgelopen jaren is uit observaties op praktijkscholen gebleken dat bovengenoemde situatie zelden voorkomt in de klas.

Het doel van dit praktijkonderzoek is dus om inzicht te krijgen over de competenties en leermiddelen die de leerkracht moet beschikken om zelfstandig werken te kunnen bevorderen in de klas. Daarnaast wordt er gekeken naar de competenties die de leerlingen moeten bezitten om zelfstandig te kunnen werken.

Hiervoor is de volgende hoofdvraag geformuleerd: *Op welke manier kunnen leerkrachten optimaal zelfstandig werken bij leerlingen in het middenbouw op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria stimuleren?*

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden hebben wij een literatuuronderzoek gedaan en tevens interviews, observaties en enquêtes gehouden op onze praktijkscholen.

Uit de resultaten van het praktijkonderzoek kunnen we concluderen dat de leerkracht pedagogisch, didactisch en organisatorisch competent moet zijn om het zelfstandig werken optimaal te kunnen stimuleren. Tevens moet de leerling zijn sociale en interpersoonlijke vaardigheden kunnen ontwikkelen om optimaal zelfstandig te kunnen werken. Aan de hand van onze verkregen informatie hebben wij materialen ontwikkeld die aansluiten op het bevorderen van het zelfstandig werken in het middenbouw.

Op basis hiervan wordt aanbevolen dat er een begin wordt gedaan in de praktijk klassen op Krenchi Basisschool en op Scol Basico Alegria met het volledig toepassen van het zelfstandig werken structuur en procedures.

Inhoudsopave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en context beschrijving	7
1.2 De huidige situatie met betrekking tot zelfstandig werken	8
1.3 Doelstelling	9
1.4 Vraagstelling	10
1.5 Onderzoeksopzet	10
1.6 Verdere indeling van het verslag	11
2 Literatuuronderzoek	12
2.1 Zelfstandig werken	12
2.2 Leerkracht Competenties	13
2.3 Leerling Competenties	16
2.4 Het bevorderen van zelfstandig werken in het basisonderwijs	18
2.5 Samenvatting	25
3 Onderzoeksopzet	28
3.1 Taakverdeling	28
3.2 Data Verzameling	29
Literatuuronderzoek	30
Interview	30
Enquete	31
Observatie	31
3.3 Kwalitatief onderzoek	31
3.4 Literatuuronderzoek	31
3.5 Veldonderzoek	32
3.6 Het proces van het veldonderzoek	32
4 Resultaten	34
4.1 Het concept zelfstandig werken	34
4.1.1 Interview	35
4.1.2 Literatuur	36
	4

4.1.3	Antwoord op deelvraag 1: Wat wordt verstaan onder het concept zelfstandig werken?	37
4.2	Leerkracht Competenties	37
4.2.1	Literatuur	37
4.2.2	Antwoord op deelvraag 2: Welke competenties moet de leerkracht hebben om de leerlingen goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen?	39
4.3	Leerling Competenties	40
4.3.1	Literatuur	40
4.3.2	Antwoord op deelvraag 3: Welke competenties moet de leerling bezitten om zelfstandig te kunnen werken?	40
4.4	Zelfstandig werken bevorderen in het basisonderwijs	41
4.4.1	Interview	41
4.4.2	Literatuur	42
4.4.3	Antwoord op deelvraag 4: Op welke manier wordt het zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd?	44
4.5	De huidige situatie	44
Deel 1: Praktijkscholen		45
4.5.1	Interview	45
4.5.2	Vragenlijst	46
Deel 2: Praktijkklassen		48
4.5.3	Observaties Leerkracht	48
4.5.4	Observatie leerlingen	51
4.5.5	Antwoord op deelvraag 5: Wat is de huidige situatie op de praktijkscholen met betrekking tot het zelfstandig werken?	56
5	Conclusie, discussie en aanbevelingen	58
5.1	Conclusie	58
5.1.1	Antwoord Hoofdvraag	59
5.2	Discussie	61
5.3	Aanbevelingen	62
5.3.1	Het microniveau	62
5.3.2	Het mesoniveau	62
5.3.3	Het macroniveau	63
6	Ontwikkeld materiaal	64
	Literatuurlijst	65
	Bijlage	66

Observatieformulier leerkracht	67
Observatieformulier leerkracht - ingevuld	68
Observatieformulier leerlingen	70
Observatieformulier leerlingen - ingevuld	71
Vragenlijst	72
Vragenlijst – ingevuld	75
Vragen semi gestructureerde interview voor schoolleiding	77
Samenvatting interview Krenchi Basisschool	78
Samenvatting interview Scol Basico Alegria	78

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en context beschrijving

In de afgelopen jaren op verschillende basisscholen en in verschillende klassen, is er uit observaties gebleken dat de meeste leerlingen niet optimaal zelfstandig kunnen werken. De leerlingen zoeken tijdens de verwerkingsmoment al gauw aandacht van de leerkracht om een bevestiging te krijgen dat zij hun opdracht goed aan het maken zijn.

Uit observaties is ook gebleken dat de leerkrachten hierdoor niet aankomen om in kleine groepjes te werken aan de instructietafel.

Een efficiënte begeleiding door de leerkracht, aan leerlingen met speciale behoeftes, is alleen maar mogelijk als de rest van de klas zelfstandig aan het werk is. De leerkracht krijgt hierdoor tijd en ruimte om de leerlingen met speciale behoeftes apart te begeleiden. Met andere woorden, de leerkracht krijgt de mogelijkheid om te differentiëren binnen haar of zijn groep.

Gebaseerd op de rekenmethode 'Wereld in Getallen' en de taalmethode 'Taal actief' die de scholen ter beschikking hebben, zijn de leerresultaten van de leerlingen te verdelen in drie niveaus.

Deze drie niveaus zijn:

1. Leerlingen die boven niveau zijn;
2. Leerlingen die op niveau zijn;
3. Leerlingen die onder niveau zijn.

De leerlingen die boven niveau zijn presteren hoger dan op grond van de capaciteiten die van de leerling verwacht wordt.

De leerlingen die op niveau zijn, presteren op grond van de capaciteiten die van de leerling verwacht wordt.

En de leerlingen die onder niveau zijn presteren lager dan op grond van de capaciteiten die van de leerling verwacht wordt.

Volgens een omschrijving gedaan door Piet Hoogeveen & Jos Winkels (2011), verschillen leerlingen van elkaar en de leerlingen ontwikkelen zich ook op verschillende wijze. Dit is dan vanzelfsprekend verbonden aan hun capaciteit om te leren en hoe zij leren.

Binnen het onderwijs wordt er zoveel mogelijk gekeken naar hoe er rekening gehouden kan worden met deze verschillen tussen de leerlingen. Een manier waarop leerkrachten om kunnen gaan met de verschillen tussen de leerlingen is door didactisch differentiatie aan te bieden.

Aan de ene kant kunnen de leerlingen die op-en boven niveau zijn, ter differentiatie meer uitdagende taken aangeboden krijgen die aansluiten aan hun behoefte. Aan de andere kant kunnen de leerlingen die onder niveau zijn, hulp van de leerkracht krijgen om weer op niveau te kunnen komen.

Dit is een aanleiding om te onderzoeken hoe het zelfstandig werken bevorderd kan worden in de klas. Zoals beschreven door Forrer en Schouten (2009) is er sprake van zelfstandig werken als de leerlingen werken zonder directe begeleiding van de leerkracht.

Op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria is er weinig sprake van het optimaal zelfstandig werken van de leerlingen. Daardoor wordt er een praktijkonderzoek gedaan naar hoe de leerkrachten, zelfstandig werken, bij de leerlingen in het middenbouw kunnen stimuleren. De resultaten zullen een bijdrage leveren aan de leerkrachten van het middenbouw (klas 3 en 4) van beide praktijkscholen.

Het onderzoek wordt gedaan aan de hand van een literatuurstudie, namelijk boeken en artikels, observaties en door interviews en enquêtes op de praktijkscholen.

1.2 De huidige situatie met betrekking tot zelfstandig werken

Er wordt gekeken naar de huidige situatie met betrekking tot het zelfstandig werken op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria.

Er werden observaties gedaan in klas 3 van Krenchi Basisschool en klas 4 van Scol Basico Alegria. Deze observaties werden genomen bij het lesgeven in de hoofdvakken taal en rekenen.

Tijdens de observaties is er specifiek gekeken naar welke didactiek de leerkracht gebruikt om de leerlingen voor te bereiden op hun taak. Er is ook gekeken naar wat de afspraken zijn die gemaakt worden bij het zelfstandig werken, specifiek, wat de leerkracht verwacht van de leerlingen en wat de leerlingen kunnen verwachten van de leerkracht.

Tevens werd er gekeken of de leerlingen gestimuleerd worden om zelfstandig te werken, namelijk als er een service rondje gedaan wordt en als de leerkracht complimenterende en stimulerende feedback geeft.

Uit de observaties is te zien dat de huidige situatie met betrekking tot het zelfstandig werken op de praktijkscholen, niet optimaal verloopt. Het is gebleken dat de meeste leerlingen nauwelijks zelfstandig aan het werk gaan.

Sommige leerlingen nemen te lang om aan hun taak te beginnen en anderen hebben vaak als commentaar: "Juffrouw mi no sa kico mi tin cu haci" of "Juffrouw mi no por haci'e" (ik weet niet wat ik moet doen juffrouw/ ik kan het niet doen juffrouw).

De leerlingen zoeken tijdens de verwerkingsmoment al gauw aandacht van de leerkracht om een bevestiging te krijgen dat zij hun opdracht goed aan het maken zijn. Ze staan op en lopen door de klas heen naar de leerkracht toe of ze steken bijna direct na instructie hun vinger op om weer te vragen wat zij moeten doen. Anderen staren naar hun schrift of beginnen te kletsen met hun buurman of buurvrouw.

Hierdoor zien wij dat de leerkrachten niet aankomen om in kleine groepjes te werken aan de 'instructietafel'. Er wordt dan heel veel tijd verloren aan het steeds toelichten van de opdrachten die de leerlingen eigenlijk zelfstandig kunnen maken. Doordat de werksfeer niet rustig blijft, worden de leerlingen dan als gevolg vaak druk gedurende een zelfstandig werken moment.

1.3 Doelstelling

Gebaseerd op bovengenoemde situaties zijn er onderzoeksdoelen geformuleerd.

Ten eerste heeft het onderzoek als doel om het optimaal zelfstandig werken te bevorderen in de praktijk klassen.

Ten tweede heeft het onderzoek als doel om na te gaan welke onderwijsmiddelen gebruikt kunnen worden om zelfstandig werken te bevorderen.

Ten derde heeft het onderzoek als doel om na te gaan hoe de les structuur opgebouwd moet zijn om zelfstandig werken te bevorderen.

En ten slotte heeft het onderzoek als doel om aan de hand van de bovengenoemde onderwijsmiddelen, ontwikkeld materiaal te maken waarbij er gemeten kan worden of er een verschil is bij de productiviteit bij het zelfstandig werken.

Om ons onderzoek met succes uit te voeren hebben wij deze doelen SMART geformuleerd:

- **Specifiek**; het praktijkonderzoek gaat niet over alle scholen maar specifiek over het middenbouw van Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria.
- **Meetbaar**; het praktijkonderzoek omvat een theoretische kader over de componenten die nodig zijn op de te onderzoeken onderwerp. Op basis van de omschrijvingen van de literatuur is te controleren dat de resultaten van ons onderzoek gebaseerd zijn op de wetenschappelijke inzichten die het onderzoeken ons geboden hebben. Daarnaast zullen de resultaten ook gebaseerd zijn op de interviews en de enquêtes die we hebben opgedaan.
- **Acceptabel**; zoals in de aanleiding was weergegeven, gaat het over een actueel onderwerp. Wij gaan ervan uit dat de resultaten zullen bijdragen om leerkrachten van het middenbouw inzicht te geven in de manieren waarbij het zelfstandig werken bevorderd kan worden.
- **Realistisch**; het verzamelen van informatie (literatuuronderzoek, interviews en enquête), deze analyseren en conclusie hierover trekken, kan in een periode van +/- 4 maanden gedaan worden.
- **Tijdgebonden**; het gaat om resultaten die in een periode van +/- 4 maanden verwerkt kunnen worden in een praktijk onderzoeksverslag.

1.4 Vraagstelling

Om de beschreven doelen te kunnen bereiken zijn er deelvragen en een hoofdvraag geformuleerd.

Hoofdvraag:

Op welke manier kunnen leerkrachten optimaal zelfstandig werken bij leerlingen in het middenbouw op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria stimuleren?

Deelvragen:

1. Wat wordt verstaan onder het concept zelfstandig werken?
2. Welke competenties moet de leerkracht hebben, om de leerlingen goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen?
3. Welke competenties moeten de leerlingen bezitten om zelfstandig te kunnen werken?
4. Op welke manier wordt zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd?
5. Wat is de huidige situatie op de praktijkscholen met betrekking tot het zelfstandig werken?

1.5 Onderzoekopzet

Uitgaande de doelstellingen en onderzoeksvragen is er voor een kwalitatief onderzoek gekozen. Hiervoor wordt er gebruik gemaakt van een literatuuronderzoek en een veldonderzoek om data te kunnen verzamelen.

Voor het literatuuronderzoek wordt er gebruikt gemaakt van het boek 'Klassenmanagement op de basisschool, fundament voor effectief onderwijs' geschreven door M. Forrer, 'Het didactische werkvormenboek' geschreven door Piet Hoogeveen, 'Meer dan onderwijs' geschreven door Eddy Alkema, 'Vaardigheden voor zelfstandig leren' geschreven door Tanja Janssen en artikelen die gerelateerd zijn met het zelfstandig werken.

De methoden die zullen worden gebruikt tijdens dit onderzoek zijn, een literatuuronderzoek, interviews, observaties en enquêtes. De doelgroepen voor dit onderzoek zijn deskundigen op het gebied van onderwijs, schoolleiding, leerkrachten en leerlingen.

Om te bepalen op welke manier het zelfstandig werken bevorderd kan worden op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria, wordt er analyses gedaan van interviews, observaties en enquêtes.

1.6 Verdere indeling van het verslag

Hoofdstuk 2: Literatuuronderzoek

In het hoofdstuk 'Literatuuronderzoek' wordt er gekeken naar wat de concept Zelfstandig Werken inhoudt, wat de competenties zijn die de leerkracht moet hebben om de leerlingen tot het zelfstandig werken te kunnen sturen, wat de competenties zijn die de leerlingen moeten bezitten om zelfstandig te kunnen werken, wat de huidige situatie is op de praktijkscholen met betrekking tot het zelfstandig werken en hoe het zelfstandig werken bevorderd wordt in het basisonderwijs.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksopzet

In het hoofdstuk 'Onderzoeksopzet' wordt er weergegeven wat er onderzocht is tijdens dit onderzoek, welke methode gebruikt werden en de uitvoering van het onderzoek.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek duidelijk beschreven.

Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen

In het hoofdstuk 'Conclusie en aanbevelingen' worden de conclusies van het onderzoek en de aanbevelingen weergegeven.

Hoofdstuk 6: Ontwikkeld materiaal

In dit hoofdstuk wordt het ontwikkeld materiaal aangegeven en beschreven.

2 Literatuuronderzoek

2.1 Zelfstandig werken

Het zelfstandig werken heeft verschillende definities. Zoals beschreven in 'Klassenmanagement in de basisschool' is er sprake van zelfstandig werken als de leerlingen werken zonder directe begeleiding van de leerkracht. De auteurs zeggen dat zelfstandig werken anders is dan alleen werken. Zelfstandig werken betekent niet dat de kinderen onafhankelijk van elkaar moeten werken. De leerlingen mogen tijdens zelfstandig werken elkaar ondersteunen en elkaar helpen. Bij zelfstandig werken kunnen de kinderen in groepjes of tweetallen werken.

Volgens Förrer en Schouten (2009) kan men onderscheid maken in de verschillende vormen van zelfstandig werken:

- Zelfstandige verwerking: Nadat de leerlingen instructies van de leerkracht hebben gekregen, gaan ze allemaal dezelfde opdracht zelfstandig uitvoeren. Dit gebeurt bij een gedeelte van de les.
- De leerlingen voeren opdrachten in een bepaalde volgorde uit. De volgorde wordt door de leerkracht bepaald. De tijd die de leerlingen hebben om de opdrachten uit te voeren, is niet voor iedereen hetzelfde.
- Er worden vaste tijden vastgesteld om zelfstandig te werken. De kinderen werken elke dag of een aantal keer per week zelfstandig. Ze krijgen een weektaak of een dagtaak die uit verschillende opdrachten bestaat die uit verschillende verwerkingsopdrachten bestaat en plannen zelf in welke volgorde ze deze gaan uitvoeren.

Bonset en Mulder (2000) leggen uit dat het leren van de leerlingen bij het (samen) zelfstandig werken gestuurd wordt door de leergang en de leerkracht. De leertaken worden door de leerkracht en leergang bepaald. De leerlingen proberen op hun beurt deze taken zo zelfstandig mogelijk uit te voeren. Het schoolboek, de opdrachten en de oefeningen moeten de leerlingen steun kunnen aanbieden, zodat de leerling, zonder veel hulp van de leerkracht, aan het werk kan blijven. De uitgangspunt bij zelfstandig(samen)werken is dat de leerlingen iets leren door er zelf aan te handelen. Er moeten bij de doelstellingen effectieve en efficiënte leeractiviteiten zijn en genoeg leerstof dat verwerkt kan worden. Er zal voor de leerlingen ook keuzemogelijkheden kunnen zijn, omdat verschillende leerlingen via verschillende routes leren.

Jos Cöp (2014) vindt dat er over zelfstandig werken gesproken kan worden, als de kinderen tijdens een gedeelte van de les individueel of in samenwerking met een klasgenoot de verwerkingsactiviteiten gaan maken. Dit kan bijvoorbeeld na een instructiemoment gedaan worden. Bij zelfstandig werken gaan de leerlingen voor een of enkele lesfasen aan het werk, zonder dat de leerkracht rechtstreeks betrokken is. De kinderen kunnen dus tijdens

leerkrachtgebonden lessen voor een aantal momenten zelfstandig aan de slag gaan. De vertrekpunt is dat de kinderen onafhankelijk van de leerkrachten de leerdoelen gaan halen.

In het wetenschappelijke artikel 'van zelfstandig werken naar zelfverantwoordelijk leren' zegt de schrijver dat er vier essentiële componenten zijn die als uitgangspunt voor het definiëren van zelfstandig werken dienen.

De vier componenten zijn: leerdoelen, leerstrategieën, vaststelling van leerresultaten en feedback, beoordeling en beloning. Al deze vier aspecten van het leren wordt door de leerkracht gestimuleerd en gecontroleerd. Dit doet de leerkracht door middel van audiovisuele en/of schriftelijke instructies. De leerlingen krijgen instructies en opdrachten om uit te voeren. De leerkracht heeft de taak- en leerdoelen op het oog en zorgt ervoor dat deze gerealiseerd worden (Simons R.-J. , 1995).

Volgens de auteurs Alkema en Tjerkstra (2011) kan zelfstandig werken in verschillende gradaties komen:

- Bewerking van een centraal ingeleid onderwerp. Hierbij geeft de leerkracht instructies en maakt hij werkafspraken met de leerlingen. De leerkracht zorgt ook dat de gemaakte opdrachten op een of andere manier beoordeeld worden.
- Zelfstandig werken aan weertaken.

De auteurs geven verder aan dat kinderen ook voor een groot deel van de les zelfstandig kunnen werken. Dit houdt volgens hun in dat kinderen probleemoplossend gaan denken en dat ze projecten gaan ontwikkelen en realiseren.

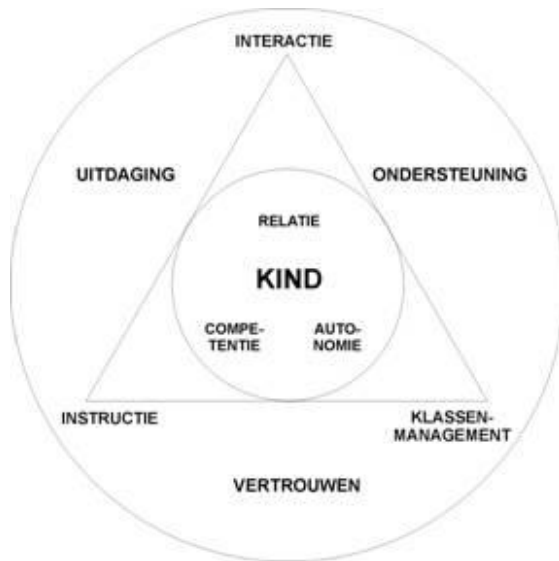
2.2 Leerkracht Competenties

Om de leerlingen tot zelfstandig werken te kunnen brengen zijn er vaardigheden die de leerkracht moet hebben. In deze paragraaf wordt beschreven welke principes de leerkracht moet toepassen om de leerlingen tot zelfstandig werken te kunnen brengen.

In het wetenschappelijke artikel over 'zelfstandigheid van basisschoolleerlingen' wordt er verteld dat de leerkracht pedagogisch competent moet zijn om de leerlingen naar zelfstandig werken te brengen. De leerkracht moet een veilig leerklimaat kunnen creëren voor de leerlingen.

De veilig leerklimaat moet aan de volgende drie basisbehoeften tegemoet komen:

- relatie
- competentie
- autonomie

Figuur 1: De basisbehoeftes in relatie tot een pedagogisch klimaat (L.M. Stevens, 2004)

De leerkracht moet een goede relatie met de kinderen hebben en hij moet met de kinderen betrokken zijn. De kinderen kunnen pas actief gaan werken, als ze zich goed en veilig voelen. Alleen onder deze omstandigheden, zullen ze niet bang zijn om fouten te maken, en kunnen ze dan initiatief nemen. Hierdoor zullen ze niet zo gauw de hulp van de leerkracht vragen, en kunnen ze zelfstandig aan de slag gaan.

Verder moeten de leerlingen het gevoel hebben dat ze zelf keuzes mogen maken, en dat ze zelf invloed hebben op hun leerproces. Als laatst zal het kind met andere klasgenoten moeten kunnen werken. Het kind zal hiervoor de volgende moeten kunnen doen: actief naar elkaar luisteren, elkaar uitleg geven, vragen durven te stellen en problemen met elkaar kunnen oplossen. De leerkracht zal deze sociale vaardigheden aan de leerlingen moeten leren, door zelf deze sociale vaardigheden goed toe te passen (Pol & Gemmink, 2015).

In het artikel wordt er ook aangegeven dat de leerkracht organisatorisch competent moet zijn. De leerkracht moet een goede klassenmanagement hebben, zodat er veiligheid en structuur kan zijn. Zelfstandig werken is alleen mogelijk, als er duidelijke regels en afspraken zijn. De leerkracht moet duidelijk aan de leerlingen communiceren naar wat de verwachtingen m.b.t hun taken en gedrag moeten zijn. Verder moet de leerkracht ook aan de leerlingen communiceren wat zij van hem kunnen verwachten.

De leerkracht zal de onderwijsbehoeften op het individuele kind en op de groep moeten afstemmen. Dit betekent dat verschillende kinderen op verschillende manieren instructies gaan krijgen. Vervolgens is het belangrijk dat de juiste verwachtingen gesteld worden. Het kind zal bij te hoge verwachtingen niet competent kunnen voelen en zal hij hierdoor faalangst kunnen krijgen. Bij te lage verwachtingen zal de motivatie van het kind om verder te willen ontdekken, kunnen dalen. Als de leerkracht de taken juist afstemt, kan het kind competent voelen (Pol & Gemmink, 2015).

Volgens Wolthuis (2006) moet de leerkracht effectief onderwijs aan de leerlingen kunnen bieden om hun tot zelfstandig werken te kunnen brengen.

Wolthuis definieert effectief onderwijs aan de hand van zes kenmerken.

Deze kenmerken zijn:

- het gebruik van verschillende didactische werkvormen;
- het geven van duidelijke instructie en uitleg;
- het geven van goed georganiseerde feedback en toetsing;
- het besteden van voldoende tijd aan het overdragen van de inhoud;
- het hebben van voldoende structuur en
- het leren aan de hand van stappen.

De auteur wijst erop dat op het moment dat leerlingen gebrek hebben aan structuur en duidelijkheid dat men niet meer spreekt van zelfstandig werken, maar van bedenkelijk onderwijs. Bij bedenkelijk onderwijs moet de leerling te veel moeten gaan ontdekken en bedenken. Als er veel overgelaten wordt aan de eigen vondsten en creativiteit van de leerling zal de leerrendement niet zo effectief zijn.

Volgens een andere bron, moet de leerkracht de volgende didactische principes toepassen om de leerlingen naar zelfstandig werken te brengen:

- respons geven op tijdsduur en tijdsplanning;
- respons geven op de oplettendheid, de manier van werken, de hulpvragen;
- hulpvragen uitstellen;
- leerlingen aanleren dat ze instructies moeten lezen, en dat ze naar de instructies moeten horen;
- leerlingen regelmatig de vaardigheden aanleren om samen met elkaar te kunnen werken (Simons J. , 1995).

De schrijver wijst erop dat de leerkracht ervoor moet zorgen dat de instructies al bij de eerste keer goed zijn gegeven en dat de instructies helder zijn. De opdrachten die aan de leerlingen gegeven worden, moeten uitvoerbaar zijn. Deze opdrachten mogen niet te moeilijk zijn, maar moeten toch uitdagend genoeg zijn.

Zoals beschreven in 'Vaardigheden voor zelfstandig leren', zal de leerkracht als opdrachtgever een opdrachtformulering moeten maken waarbij de volgende informatie duidelijk aangegeven wordt:

- hoeveel tijd de leerlingen hebben om de taak te maken;
- voor welke doelgroep de taak bedoeld is;
- wat voor nut de verwerkingsopdracht voor de uitvoerder heeft;
- wat de leerdoelen bij de studietaken zijn, en op welk niveau ze beheerst moeten worden;
- wat de eindproducten v/d (deel)activiteiten moeten zijn;

- de organisatie v/d procedures die gevolgd moeten worden (bijv. wat de deelactiviteiten zijn, de planning die aangehouden moet worden, de vorm van feedback die gegeven gaat worden, hoe de beoordeling of toetsing zal zijn);
- welke objecten er noodzakelijk zullen zijn en waar deze te vinden zullen zijn.
- het goed kunnen voorstructureren van de leerstof en de leerroute.

Volgens Janssen (2002) moeten de leerkrachten bepalen wat er geleerd wordt en in welke volgorde (de leerroute). De leerlingen krijgen dan wat vrijheid om te kiezen wat zij wanneer doen.

Een andere bron beschrijft dat een voorwaarde bij het zelfstandig werken is dat de leerlingen zich veilig en geaccepteerd voelen. Dit is omdat de leerling niet bang wordt om fouten te maken en weet dat je door je fouten leert. Een veilig klimaat versterkt de zelfvertrouwen van de leerlingen. Een andere voorwaarde is dat de leerlingen zelf de kans krijgen om keuzes te maken. De leerkracht geeft ruimte voor initiatief waardoor de leerlingen leren om zelf problemen op te lossen. Op deze manier leren de leerlingen om verantwoordelijk te worden en dat betekent dus zelfstandig te zijn (Forrer & Schouten, 2011).

2.3 Leerling Competenties

Volgens het boek 'Klassenmanagement in de basisschool' vereist zelfstandig werken enkele vaardigheden van de leerling. De vaardigheden zijn als volgt beschreven:

- De leerling weet wat zelfstandig werken inhoudt. Hij accepteert dat hij voor een bepaalde tijd geen hulp van de leerkracht kan vragen. De leerling weet dat hij niet altijd alles alleen hoeft op te lossen. Hij weet dat hij het probleem eerst zelf moet proberen op te lossen. Hij weet ook dat hij hulp van een klasgenoot mag vragen als hij zelf geen oplossing voor het probleem kan bedenken.
- De leerling voelt zich gemotiveerd om zelfstandig aan de slag te gaan.
- De leerling kan accepteren dat de leerkracht later aandacht op zijn werk zal besteden (uitgestelde aandacht).
- De leerling kan zich aan de routines en regels houden die bij het zelfstandig werken gelden.

De leerling kent de afspraken voor het zelfstandig werken en hij houdt zich hieraan. De afspraken zijn in verband met:

- hoe ze zich moeten gedragen.
- hoe de materialen gebruikt moeten worden en wanneer ze gebruikt moeten worden.
- klasgenoten helpen.

- wat er gedaan moet worden als ze klaar zijn met hun werk.
- De leerling kan zijn eigen taken plannen. De leerling kan een hoeveelheid werk over de beschikbare tijd verdelen. De leerling kan klokkijken en hij heeft een goed tijdsbesef. Hij houdt de tijd in de gaten.
- De leerling heeft discipline en verantwoordelijkheid en kan hij hierdoor zijn eigen werk controleren en registreren. Nadat de leerling klaar is met zijn taak, controleert hij het. Hij ziet of hij niks heeft overgeslagen, als hij netjes heeft gewerkt en als hij geen slordigheidsfouten heeft gemaakt. Verder kan hij een taak formulier gebruiken, om bij te houden welke taak hij al klaar heeft.
- De leerling kan zelf problemen oplossen. Deze problemen hebben betrekking op:
 - het materiaal: het schrift is vol, de pen doet het niet meer enz.
 - de taak: de leerling weet niet meer wat hij moet doen.
 - het overgaan naar de volgende taak: de leerling weet niet waar hij zijn werk moet laten en wat hij daarna moet doen.
 - Hulpvragen: de leerling weet niet aan wie hij hulp moet vragen.

De leerling lost deze soort problemen op door:

- Het probleem te signaleren.
- Ontdekken wat voor type probleem het is.
- Mogelijke oplossingen voor het probleem te bedenken.
- De beste oplossing voor het probleem kiezen.
- De leerling kan elkaar helpen. De leerling is bereid om medeleerlingen te helpen en om hulp aan medeleerlingen te vragen. Hij weet dat hij niet eindeloos aan een opdracht moet modderen en dat hij een medeleerling voor hulp kan vragen als hij er zelf niet uit kan komen.
- De leerling kan samenwerken. Hij weet hoe je als groep aan een taak samen kunt werken. Hij kan actief luisteren, elkaar helpen en elkaar aanmoedigen.

De meeste kinderen hebben niet al de bovengenoemde vaardigheden. De leerkracht zal de kinderen moeten helpen om de vaardigheden te ontwikkelen, zodat de leerlingen optimaal zelfstandig kunnen werken (Forrer & Schouten, 2011).

Het wetenschappelijke artikel “de didactiek van leren leren” geeft aan dat de leerlingen enkele leervaardigheden en leerhoudingen nodig hebben om zelfstandig (samen) te werken. In tabel 1 worden de leervaardigheden en leerhoudingen beschreven (Simons.J, 1995).

Tabel 1: Leerling vaardigheden

Zelfwerkzaamheid	Leervaardigheden	Leerhoudingen
Zelfstandig werken	<ul style="list-style-type: none"> • opdrachten goed lezen • luisteren • plannen 	<ul style="list-style-type: none"> • geconcentreerd achter elkaar doorwerken

		<ul style="list-style-type: none"> • op tijd hulp vragen • hulpvraag uitstellen
Zelfstandig samenwerken	<ul style="list-style-type: none"> • taakverdeling maken • groepsplanning maken • leidinggeven • geleid worden • geconcentreerd blijven werken 	<ul style="list-style-type: none"> • bereidheid tot samenwerking • bereidheid samenwerken te leren
Zelfstandig leren	<ul style="list-style-type: none"> • kennis-, integratie- en toepassingsactiviteiten uitvoeren • leerdoelen en taakdoelen uit elkaar halen 	<ul style="list-style-type: none"> • langere- termijn-perspectief op leren • strategisch willen leren • Interesse voor het vak
Zelfverantwoordelijk leren	<ul style="list-style-type: none"> • doelen kiezen • overzicht over vakgebied • manieren van denken • dwarsverbanden leggen 	<ul style="list-style-type: none"> • diepgaand willen leren • uitstelgedrag voorkomen

2.4 Het bevorderen van zelfstandig werken in het basisonderwijs

In paragraaf 2.2 werd er onderzocht naar welke competenties de leerkrachten nodig moeten bezitten om de leerlingen naar zelfstandig werken te kunnen brengen. In paragraaf 2.3 werd er vervolgens onderzocht naar welke competenties de leerlingen moeten bezitten om zelfstandig te kunnen werken. In deze paragraaf wordt er een onderzoek gedaan naar hoe zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd wordt. Er wordt naar de organisatie, de didactische aanwijzingen en procedures, die nodig zijn om het zelfstandig werken te bevorderen, onderzocht.

J. Simons (1995) geeft een beschrijving van hoe de leerlingen op school voorbereid kunnen worden om zelfstandig te werken. De procedures zijn als volgt:

- De leerlingen moeten steeds vaker de kans krijgen om (samen)zelfstandig te werken.
- De gegeven tijd die de leerlingen krijgen om zelfstandig te werken moeten beetje bij beetje opgebouwd worden totdat de leerlingen langere perioden zelfstandig kunnen werken.
- De verwerkingsopdrachten moeten uitdagend zijn voor de kinderen.

- De leerkracht moet zwakke leerlingen tijdens het zelfstandig werken helpen.
- Er moet een vaste routine gemaakt worden voor het zelfstandig werken.
- Samenwerken moet ingevoerd worden.
- De leerkracht moet fluisteren om andere kinderen niet te storen.

J. Simons (1995) legt uit dat de lesorganisatie, de rooster, de klasinrichting en de werkgroepen ook belangrijk zijn bij het bevorderen van zelfstandig werken in het basisonderwijs.

- Lesorganisatie: De leerkrachten moeten de leerlingen audio-visuele instructies geven van de taken die ze moeten gaan maken, en op welke manier deze gemaakt moeten worden. De instructies moeten zo duidelijk zijn, dat de leerlingen precies weten wat ze moeten doen. De leerlingen voeren aan de hand van de instructies de opdrachten uit. Terwijl de leerlingen zelfstandig aan het werken zijn, moet de leerkracht de zwakke leerlingen begeleiden. De leerkracht biedt de gelegenheid voor het zelfstandig samenwerken aan de leerlingen. Na afloop gaat de leerkracht controleren of de gestelde doelen gerealiseerd zijn geworden. Dit kan hij voor of samen met de leerlingen doen.
- De rooster: De hoeveelheid lestijd die de leerkracht in zijn bezitting heeft, zal een grote invloed hebben op de tijd die hij voor zelfstandig werken kan reserveren. Er zijn leerkrachten die weinig tijd voor zelfstandig werken invoeren doordat ze zoveel uit te leggen hebben, of doordat de stof die uitgelegd moet worden zo moeilijk is. J. Simon zegt dat het onderwijzen niet belangrijker kan zijn dan het leren. In de rooster moet er genoeg tijd zijn zodat de leerling de aangeboden kennis toe kan passen.
- De lokaalinrichting: Er moet een ordelijke organisatie zijn; de materialen die de leerlingen en leerkrachten nodig hebben, moeten makkelijk zijn om te verkrijgen.
- De werkgroepen: J. Simons raadt aan om de banken in een cabaret opstelling te zetten. Bij een cabaret opstelling kunnen de leerlingen makkelijker de taken met elkaar overleggen en kunnen de leerlingen de opdrachten makkelijker samen uitvoeren. De cabaret opstelling is voor het zelfstandig samenwerken handiger dan de rij-opstelling.

Förrer en Schouten (2011) geven aan dat een manier om zelfstandig werken in het basisonderwijs te bevorderen, is om vaste tijden in het rooster op te stellen die voor zelfstandig werken gebruikt kan worden. De kinderen zullen dan elke dag of een paar keer per week ongeveer een halve uur krijgen om zelfstandig te werken. Volgens Förrer en Schouten is het handig als de kinderen weektaken en dagtaken krijgen die uit meerdere opdrachten bestaan. De kinderen kunnen de mogelijkheid krijgen om zelf te bepalen in welke volgorde ze de opdrachten willen uitvoeren.

Verder moet de school voor een veilige leerklimaat zorgen. De kinderen kunnen zich pas ontwikkelen als ze zich geaccepteerd en veilig voelen. Alleen in een veilige leerklimaat zullen ze durven om zelf initiatieven te nemen en om zelf problemen proberen op te lossen. Dit versterkt het zelfvertrouwen van het kind.

Bovendien moeten de leerlingen langzamerhand meer verantwoordelijkheid krijgen. Zoals beschreven door Förrer en Schouten: *‘Als de leerkracht de zelfstandigheid van kinderen willen bevorderen, betekent dit dat zij een deel van haar verantwoordelijkheid overdraagt aan leerlingen en haar leerlingen durft los te laten’.*

De leerkracht zal in zo een geval de leerlingen de gelegenheid moeten geven om zelf initiatief te nemen. Tevens zal ze niet zelf meteen alle problemen voor de leerlingen oplossen, maar de leerlingen de kans geven om zelf mogelijke oplossingen te bedenken.

Om te kunnen onderzoeken naar hoe de basisscholen zelfstandig werken bevorderen, moet er ook geanalyseerd worden naar hoe de basisscholen de nodige vaardigheden voor zelfstandig werken bij de leerlingen bevorderen. Uit het boek ‘Klassenmanagement in de basisschool’ Forrer en Schouten (2009) is te concluderen dat de leerlingen de volgende bij het zelfstandig werken moeten kunnen:

- taken aanpakken.
- omgaan met uitgestelde aandacht van de leerkracht.
- zelfstandig(door)werken en goed samen met elkaar kunnen werken.

Nadat de les gedeelte van zelfstandig werken voorbij is, moeten de leerkracht en de leerlingen het gemaakte werk op het een of andere manier gaan evalueren.

Het Centrum van Educatieve Dienstverlening van Nederland heeft in 2009 een leerlijn voor het leren leren ontwikkeld. De leerlijn is verdeeld in 5 elementen. Deze elementen komen ook bij het zelfstandig werken voor. De leerlijn wordt op basisscholen gebruikt om de leerkrachten een leidraad te geven om de kerndoelen te behalen (Dienstverlening, 2009). In de onderstaande schema wordt de leerlijn voor de 5 elementen aangegeven.

Tabel 2: Leerlijn leren leren overgenomen uit Nationaal Media Paspoort – ©CED groep 2009

1. Taakaanpak	Leerlijn leren leren – ©CED groep
Groep 1	<ul style="list-style-type: none"> a. Luistert en kijkt naar de uitleg van een opdracht in een één op één situatie b. Wijst aan waar hij moet beginnen c. Gaat zorgvuldig met materialen om d. Voert een simpele enkelvoudige taak tot het einde uit e. Controleert of de taak klaar is (alles gebruikt) f. Pakt en ruimt zijn materialen op
Groep 2	<ul style="list-style-type: none"> a. Luistert en kijkt naar de uitleg van een opdracht in een groepsinstructie voordat hij aan de taak begint b. Kijkt hoe de leerkracht een taak aanpakt en neemt deze aanpak over c. Herhaalt de opdracht die hem is gegeven (wat ga je nu doen?) d. Begint na de uitleg met zijn taak e. Verbeterd na aanwijzingen de manier waarop hij een taak uitvoert
Groep 3	

- a. Plant met hulp van de leerkracht twee taken achter elkaar
- b. Voert twee taken achter elkaar uit met behulp van een planner
- c. Bepaalt zelf in welke volgorde hij een taak uitvoert
- d. Leest van het bord of taakkaart wat en hoeveel hij moet doen

Groep 4

- a. Plant zelfstandig meerdere taken achter elkaar (binnen één vak)
- b. Bedenkt en vertelt hoe hij een taak gaat aanpakken
- c. Kiest uit twee manieren om een taak aan te pakken de beste manier
- d. Kijkt hoe medeleerlingen een taak aanpakken en neemt de strategie over
- e. Weet wanneer hij hulp nodig heeft
- f. Zet door en past oplossingen toe bij een taak die hij moeilijk of eng vindt
- g. Geeft aan wanneer hij toe is aan een moeilijkere taak

Groep 5

- a. Geeft aan wat hij verwacht te kunnen: aantal taken in een bepaalde tijd
- b. Geeft aan wat hij verwacht te kunnen: qua eigen vaardigheden
- c. Plant zelfstandig meerdere taken achter elkaar:
 - op een dagdeel
 - op een dag
- d. Achterhaalt bij een veelvoorkomende (of belangrijke) fout waar de fout zit
- e. Probeert de fout herstellen
- f. Controleert zijn eigen taak en corrigeert waar nodig

Groep 6

- a. Stelt zichzelf bij een bekende taak een tijdsdoel (dan moet ik het af hebben)
- b. Plant zelfstandig meerdere taken achter elkaar op meer dagen
- c. Houdt bij meerdere taken het overzicht van wat wanneer moet gebeuren (agenda, actielijstje)

Groep 7

- a. Plant taken van een vakgebied voor een week (agendabeheer)
- b. Maakt een huiswerkplanning in de agenda
- c. Schat in hoeveel taken hij afkrijgt binnen een bepaalde tijd
- d. Stelt prioriteiten wanneer er meerdere dingen tegelijk moeten gebeuren
- e. Geeft vooraf aan bij welk resultaat hij tevreden is met zijn werk

Groep 8

- a. Maakt een plan voor de aanpak van een klein project (volgorde van taken, duur van taken, tijdsindeling, behoeften)
- b. Maakt voor drie vakken een volledige weekplanning waarin onderscheid is tussen instructietijd, zelfstandig werken en huiswerk
- c. Houdt bij zijn planning rekening met eerder ervaringen

2. Uitgestelde aandacht/hulpvragen

Leerlijn leren leren – ©CED groep

Groep 1

- a. Luistert naar de klassikale start van de les
- b. Begrijpt wanneer de regels voor uitgestelde aandacht gelden
- c. Wacht met een vraag tot de groepsleiding bij hem is
- d. Houdt zich aan de 4 werkregels voor het zelfstandig werken (stil zijn/zachtjes praten, blijven zitten, geen hulp vragen)
- e. Weet de volgorde van de ronde
- f. Kan de volgorde van de ronde aangeven
- g. Benoemt de regels voor het zelfstandig werken

Groep 2

- a. Weet wanneer de leerkracht beschikbaar is voor hulp en wanneer niet
- b. Lost zelf praktische zaken/problemen op
- c. Kan omgaan met verschillende regels in verschillende lessituaties

Groep 3

- a. Hanteert de afgesproken regels om problemen op te lossen (bv. hulp van medeleerling of leerkracht, op zoeken)

Groep 4

- a. Schat in of hij na de uitleg alle taken kan maken en vraagt anders direct extra hulp in de startronde

3. Zelfstandig (door)werken

Leerlijn leren leren – ©CED groep

Groep 1

- a. Voert een korte, voor-gestructureerde opdracht uit en maakt die af zonder te stoppen
- b. Pakt vervolgwerk na het afronden van een taak

Groep 2

- a. Werkt 10 minuten zelfstandig aan een bekende taak
- b. Probeert de taak nog een keer wanneer het de eerste keer niet lukt
- c. Lost een klein materiaalprobleem op zonder anderen te storen (papier vol, ander potlood nodig)
- d. Pakt bij een probleem een wachtwerkje

Groep 3

- a. Werkt 15 minuten zelfstandig aan een taak
- b. Maakt een langdurige opdracht af als daar af en toe aanwijzingen voor worden gegeven
- c. Maakt gebruik van hulp
- d. Werkt harder door om een taak af te krijgen als de leerkracht dit aangeeft
- e. Maakt gebruik van een wachtwerkje als hij vast loopt of lost het probleem op een andere manier op

Groep 4

- a. Werkt 30 minuten zelfstandig aan een taak
- b. Volgt een stappenplan om een grotere taak uit te voeren
- c. Werkt zelfstandig door zonder klassikaal teken
- d. Hanteert de zelfstandig werken regels bij alle vakken
- e. Slaat een probleem over en gaat door met een andere deel van zijn werk (ook ander vakgebied)
- f. Zet door bij een taak die hij moeilijk of eng vindt (iets vragen aan andere leerkracht, iets uitleggen aan andere leerling, gymoefening die niet lukt)
- g. Werkt door bij externe afleiding (onderbouw speelt buiten, maken lawaai)

Groep 5

- a. Werkt een uur zelfstandig aan een taak op een dag
- b. Houdt zelf de tijd in de gaten om op tijd het werk af te krijgen
- c. Begint aan een volgende taak waarvan hij weet dat hij deze zelfstandig mag en kan doen
- d. Werkt netjes en/of snel afhankelijk van de eisen die aan de taakuitvoering worden gesteld

Groep 6

- a. Zoekt een oplossing bij tegenslag met een taak (aanwijzingen onleesbaar, spullen onvindbaar)

Groep 7

- a. Zet zich langere tijd in voor een taak die hij niet leuk vindt of die niet lukt
- b. Werkt door bij interne afleiding (schrijft vragen en gedachten die afleiden op)

Groep 8

4. Samenspelen en samenwerken

Leerlijn leren leren – ©CED groep

Groep 1

- a. Speelt en werkt naast andere leerlingen
- b. Deelt materiaal met andere leerlingen
- c. Voert met een medeleerling een opdracht uit onder leiding van de leerkracht

Groep 2

- a. Vraagt of hij mee mag spelen
- b. Speelt zowel een leidende als volgende rol in spel
- c. Vraagt of hij iets mag gebruiken van een ander
- d. Helpt op verzoek anderen bij het uitvoeren van een taak (even helpen tillen)
- e. Voert met een medeleerling zelfstandig een opdracht uit en rondt de taak samen af

Groep 3

- a. Houdt zich aan afspraken over wie, wat en waar bij het uitvoeren van een gezamenlijke opdracht
- b. Werkt samen in duo's aan een activiteit die beperkt overleg vraagt
- c. Werkt langere tijd samen met medeleerlingen bij het uitvoeren van een gezamenlijke opdracht
- d. Spreekt met een ander af wie wat gaat maken
- e. Voert zonder aansporing zijn deel van de taken uit bij het samenwerken met een medeleerling

Groep 4

- a. Werkt samen in duo's aan een schoolopdracht (veel overleg)
- b. Werkt samen met kleine subgroepen (2-3 personen) met beperkt overleg
- c. Bespreekt een probleem onder leiding van een leerkracht
- d. Maakt met medeleerlingen een taakverdeling en neemt hierbij ook minder leuke taken op zich
- e. Laat de ander zijn eigen taak uitvoeren
- f. Doet aan een ander voor hoe de taak gedaan moet worden
- g. Helpt uit zichzelf een ander die hulp nodig heeft bij het uitvoeren van een taak
- h. Zegt op een aardige manier dat hij een idee van een ander niet leuk vindt

Groep 5

- a. Werkt samen met kleine subgroepen (2-3 personen) aan opdrachten die veel overleg vragen.
- b. De leden van de subgroep:
- c. wisselen ideeën met elkaar uit
- d. maken afspraken over wie wat doet en houden zich hieraan
- e. geven complimenten aan iemand die het goed doet
- f. Geeft feedback aan een medeleerling waarmee hij samenwerkt (wat goed is en wat beter kan/moet)
- g. Past in onderling overleg tussentijds afspraken aan

Groep 6

- a. Maakt afspraken over de taakverdeling in een subgroep (4-6 personen)
- b. Heeft een eigen bijdrage in het bespreken van de taakverdeling
- c. Legt zich neer bij een groepsbeslissing
- d. Helpt een ander om iets in te brengen in de groep (wat vind jij?)

Groep 7

- a. Noemt een aantal van de eigen capaciteiten (wat kan je goed)
- b. Benoemt en gebruikt capaciteiten van medeleerlingen
- c. Zet zijn capaciteiten adequaat in
- d. Past zijn gedrag aan na terechte kritiek van een medeleerling

Groep 8

- a. Neemt bij samenwerken aan een taak een leidende en volgende rol
- b. Benoemt naast zijn capaciteiten ook zijn beperkingen bij het uitvoeren van taken (Ien verdeelt op basis daarvan de rollen tijdens het samenwerken)

5. Reflectie op werk

Leerlijn Ieren Ieren – ©CED groep

Groep 1

<ul style="list-style-type: none"> a. Vertelt na afloop van een taak wat hij heeft gedaan b. Geeft tijdens een activiteit aan dat hij het (te) makkelijk of moeilijk vindt c. Vertelt wat hij die ochtend/middag heeft gedaan m.b.v. dagritmekaarten d. Geeft aan welke taken hij moeilijk vond en welke makkelijk
<p>Groep 2</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Vertelt wat hij die ochtend/middag heeft gedaan (zonder visuele steun) b. Controleert het gemaakte werk c. Geeft aan of de taak makkelijk of moeilijk was en of hij goed heeft gewerkt
<p>Groep 3</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Vertelt in een paar stappen hoe hij zijn taak heeft aangepakt b. Zoekt een fout op als de leerkracht vraagt nog eens goed te kijken c. Beoordeelt samen met de leerkracht hoe hij zijn taak gedaan heeft (werkwijze, snel/langzaam, resultaat)
<p>Groep 4</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Onderbouwt zijn mening over de kwaliteit van een gemaakte taak (goed, omdat) b. Kijkt naar en praat over overeenkomsten en verschillen tussen eigen en andermans werk/aanpak c. Geeft aan op welk gebied zich een probleem voordeed en welke oplossing is gekozen (bij materiaal, taak of samenwerking)
<p>Groep 5</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Reageert zonder boos te worden op kritiek op zijn werk b. Stelt vorderingen bij zichzelf vast (dit ging beter dan vorige keer) c. Vertelt achteraf waarom iets goed, minder goed of fout is gegaan d. Legt samen met leerkracht een relatie tussen deze beoordeling en afspraken voor de volgende keer e. Geeft aan in welke vakken hij goed en minder goed is f. Evalueert de periode van zelfstandig werken gericht op de voorbereiding, het proces en het resultaat
<p>Groep 6</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Geeft feedback op het werk van een medeleerling b. Ontvangt feedback van een medeleerling op zijn gemaakte werk c. Evalueert planning en uitvoering van zijn dag-/meerdagen-/weektaak op basis van de feedback d. Reflecteert zowel op het resultaat van een taak als op het proces (hoe heb ik het aangepakt) e. Onderscheidt daarbij persoonlijke (kun je zelf beïnvloeden) en externe oorzaken f. Evalueert zijn eigen werkdag gericht op de voorbereiding, het proces en het resultaat g. Verbindt consequenties voor de volgende keer aan zijn beoordeling
<p>Groep 7</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Stelt zo nodig zijn tijdsplanning bij (meer/minder tijd nodig): b. Voor een eenvoudige taak c. Voor een taaksysteem d. Beoordeelt of hij een uitgevoerde taak goed had voorbereid en uitgevoerd en verbindt hier consequenties aan voor de volgende keer e. Beoordeelt of hij de juiste prioriteiten heeft gesteld en geeft aan welke gevolgen dit heeft voor een volgende planning f. Past zijn werkstijl (kwaliteit t.o.v. hoeveelheid) aan waar nodig g. Schat in wat nodig is om de leerstof te beheersen (aanvullende instructie/oefenstof nodig)
<p>Groep 8</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Bespreekt met anderen hoe hij zijn project heeft aangepakt gericht op de voorbereiding, het proces en het resultaat b. Evalueert eigen werkweek (er is een balans tussen positieve en negatieve punten) c. Komt met suggesties voor aanpassingen op inhoudelijke (wat wil/moet ik leren) en procesmatige aspecten van het onderwijsleerproces

Als laatst is het cruciaal om het zelfstandig werken vanaf het begin al duidelijk, uniform en consequent te organiseren. Alle docenten moeten tijdens het zelfstandig werken dezelfde regels en afspraken hanteren (Teitler, 2009).

2.5 Samenvatting

Uit de verschillende beschrijvingen van wat zelfstandig werken inhoudt, is te zien dat de leerlingen bij het zelfstandig werken zelf de leeractiviteiten zonder directe begeleiding van de leerkracht kunnen gaan uitvoeren gedurende een bepaalde tijd en dat ze probleemoplossend gaan denken. Maar om de leerlingen tot het zelfstandig werken te sturen moet de leerkracht beschikken over verschillende competenties. Daarnaast zijn er ook competenties die de leerlingen moeten bezitten om zelfstandig te kunnen werken. De leerkracht en leerling competenties worden hieronder samengevat en schematisch weergegeven in een tabel.

Tabel 3: Leerkracht Competenties

Pedagogisch competent:	Didactisch competent:	Organisatorisch competent:
De leerkracht creëert een veilige leerklimaat voor de kinderen.	De leerkracht geeft duidelijke instructies. Hij besteedt genoeg tijd aan de instructies, zodat de kinderen de stof kunnen begrijpen.	De leerkracht houdt zijn instructies aan een tijdslimiet, zodat de kinderen zelfstandig kunnen gaan werken.
De leerkracht geeft kinderen het gevoel dat hun mening waardevol zijn, door hun keuzes te laten maken.	De leerkracht maakt gebruik van verschillende didactische werkvormen.	De leerkracht werkt met duidelijke afspraken en regels. De kinderen weten: -hoe ze zich moeten gedragen. -welke taken ze moeten uitvoeren en hoe dit gedaan moet worden. -de beschikbare tijd die ze hebben om de taak af te ronden.
De leerkracht leert de kinderen om actief naar elkaar te luisteren. Hij doet dit door een goede rolmodel voor de kinderen te zijn.	De leerkracht leert de kinderen aan de hand van stappen.	De leerkracht heeft een ordelijke organisatie. Hij weet welke materialen hij voor de les nodig zal hebben en heeft hij ze al klaar liggen.
De leerkracht leert de kinderen om problemen met elkaar op te lossen.	De leerkracht geeft goede feedback op gemaakte taken en toetsen.	De leerkracht kiest de juiste verwerkingsopdrachten voor de leerlingen.
De leerkracht leert de kinderen om verantwoordelijk te dragen voor hun gedrag en voor hun werk.	De leerkracht leert de kinderen hoe ze instructies bij een verwerkingsopdracht moeten lezen.	De leerkracht maakt een lijst van de leerdoelen die bij de studietaken bereikt moeten worden.
De leerkracht leert de kinderen om de verschillende leerniveaus en leerstijlen van alle kinderen te respecteren.	De leerkracht kan op leerstijlen en leerniveaus differentiëren.	De leerkracht maakt een lijst van wat de eindproducten van de (deel)activiteiten moeten zijn.

De leerkracht geeft positieve feedback op het gedrag en taakgerichtheid van de kinderen (bijv. een compliment).

De leerkracht heeft de leerroute goed gestructureerd.

Tabel 4: Leerling Competenties

Pedagogisch competent:	Didactisch competent:	Organisatorisch competent:
De leerkracht creëert een veilige leerklimaat voor de kinderen.	De leerkracht geeft duidelijke instructies. Hij besteedt genoeg tijd aan de instructies, zodat de kinderen de stof kunnen begrijpen.	De leerkracht houdt zijn instructies aan een tijdslijm, zodat de kinderen zelfstandig kunnen gaan werken.
De leerkracht geeft kinderen het gevoel dat hun mening waardevol zijn, door hun keuzes te laten maken.	De leerkracht maakt gebruik van verschillende didactische werkvormen.	De leerkracht werkt met duidelijke afspraken en regels. De kinderen weten: -hoe ze zich moeten gedragen. -welke taken ze moeten uitvoeren en hoe dit gedaan moet worden. -de beschikbare tijd die ze hebben om de taak af te ronden.
De leerkracht leert de kinderen om actief naar elkaar te luisteren. Hij doet dit door een goede rolmodel voor de kinderen te zijn.	De leerkracht leert de kinderen aan de hand van stappen.	De leerkracht heeft een ordelijke organisatie. Hij weet welke materialen hij voor de les nodig zal hebben en heeft hij ze al klaar liggen.
De leerkracht leert de kinderen om problemen met elkaar op te lossen.	De leerkracht geeft goede feedback op gemaakte taken en toetsen.	De leerkracht kiest de juiste verwerkingsopdrachten voor de leerlingen.
De leerkracht leert de kinderen om verantwoordelijk te dragen voor hun gedrag en voor hun werk.	De leerkracht leert de kinderen hoe ze instructies bij een verwerkingsopdracht moeten lezen.	De leerkracht maakt een lijst van de leerdoelen die bij de studietaken bereikt moeten worden.
De leerkracht leert de kinderen om de verschillende leerniveaus en leerstijlen van alle kinderen te respecteren.	De leerkracht kan op leerstijlen en leerniveaus differentiëren.	De leerkracht maakt een lijst van wat de eindproducten van de (deel)activiteiten moeten zijn.
De leerkracht geeft positieve feedback op het gedrag en taakgerichtheid van de kinderen (bijv. een compliment).	De leerkracht heeft de leerroute goed gestructureerd.	

De manier waarop zelfstandig werken bevorderd kan worden in het basisonderwijs hangt af van verschillende punten. Bij het bestuderen van verschillende literatuurbronnen kunnen deze punten onderverdeeld worden in o.a.:

1. Les Organisatie;
2. Rooster;
3. Lokaalinrichting;
4. Taakaanpak;
5. Omgaan met uitgestelde aandacht;
6. Zelfstandig Doorwerken;
7. Samenwerken;
8. Reflectie/evaluatie.

Als leidraad voor het basisonderwijs om het zelfstandig werken te bevorderen, zou de leerlijn leren leren die ontwikkeld werd door 'Het Centrum voor Educatieve Dienstverlening' onder opdracht van het Ministerie van OC en W in 2009, geraadpleegd kunnen worden. Het is gericht op kinderen die niet vanzelfsprekend aan het leren gaan en stimuleert de intrinsieke motivatie van kinderen. Verder is het onderverdeeld in vijf elementen en per element weer onderverdeeld per groep, van groep 1 tot en met groep 8.

3 Onderzoeksopzet

Met ons praktijkonderzoek kijken we naar de manieren waarop het zelfstandig werken door de leerkracht gestimuleerd kan worden bij de leerlingen van onze praktijkscholen. Daarnaast ontwikkelen wij materialen die aansluiten aan het onderzoek. Namelijk materialen die het zelfstandig werken in de klas ondersteunen.

3.1 Taakverdeling

Taak	Wie
Onderzoekplannen	
Onderzoeksplan maken	Raina
Taakverdeling maken	Raina en Shedaissy
Literatuuronderzoek	
Literatuur zoeken deelvraag 1	Raina
Literatuur zoeken deelvraag 2	Raina en Shedaissy
Literatuur zoeken deelvraag 3	Raina
Literatuur zoeken deelvraag 4	Raina en Shedaissy
Enquête	
Oriëntatie doen over een enquête	Raina en Shedaissy
Enquête maken	Shedaissy
Enquête resultaten analyseren	Raina en Shedaissy
Interview	
Oriëntatie doen over een interview	Raina en Shedaissy
Interview maken	Shedaissy
Interview houden	Raina en Shedaissy
Interview resultaten analyseren	Raina en Shedaissy
Interviewverslag maken	Raina en Shedaissy
Observatie	
Oriëntatie doen over observatiepunten	Raina en Shedaissy
Observatieformulier maken	Raina en Shedaissy
Observatie uitvoeren	Raina en Shedaissy
Instructiemateriaal	
Onderzoek doen over het instructiemateriaal	Raina en Shedaissy

Taak	Wie
Instructiemateriaal maken	Raina en Shedaissy
Verslag maken	
Voorwoord maken	Raina en Shedaissy
Inleiding beschrijven in het verslag	Raina en Shedaissy
Literatuuronderzoek beschrijven in het verslag	Raina
Onderzoekopzet beschrijven in het verslag	Shedaissy
Onderzoekresultaten beschrijven in het verslag	Shedaissy
Conclusie, discussie en aanbevelingen beschrijven in het verslag	Raina en Shedaissy
Samenvatting beschrijven in het verslag	Shedaissy
Materiaal ontwikkeling beschrijven in het verslag	Raina
Bijlage toevoegen aan het verslag	Shedaissy

3.2 Data Verzameling

Deelvragen	Dataverzamelmethode			
	Literatuuronderzoek	Interview	Vragenlijst (enquête)	Observatie
Wat wordt verstaan onder het concept zelfstandig werken?	X	X	X	
Welke competenties moet de leerkracht hebben, om de leerlingen goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen?	X			
Welke competenties moeten de leerlingen bezitten om	X			

zelfstandig te kunnen werken?				
Op welke manier wordt zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd?	X	X	X	
Wat is de huidige situatie op de praktijkscholen met betrekking tot het zelfstandig werken?		X	X	X

Er is gekozen om naast het literatuuronderzoek, nog andere dataverzamelmethode te gebruiken waaronder interviews, een vragenlijst en observaties zodat de betrouwbaarheid van ons onderzoek verhoogd wordt.

“Een goede manier om betrouwbaarheid en validiteit van een onderzoek te verhogen is het toepassen van triangulatie” (Kallenberg, 2012).

Literatuuronderzoek

Een literatuuronderzoek is zeker onmisbaar in een praktijkonderzoek. Voordat je een serieuze onderzoek kan doen moet je in het gekozen onderwerp kunnen verkennen. Door middel van een literatuurstudie kun je heel veel kennis opdoen die nodig is voor het uitvoeren van je praktijkonderzoek.

Interview

Om een goed beeld te krijgen over wat de huidige situatie is op onze praktijkscholen hebben wij besloten om de schoolleiding en tevens de leerkrachten in het middenbouw te interviewen. Op deze manier kunnen wij dieper ingaan op de manier waarop de respondenten over het onderwerp denken en tevens hoe de stand van zaken is op de scholen. Een interview als onderzoeksinstrument biedt ons de mogelijkheid om dieper op een antwoord in te gaan en daarnaast kunnen we doorvragen als wij de respondent niet hebben begrepen. We hebben daarom gekozen om een semi gestructureerde vorm van interview. De aantal vragen is vastgelegd maar er is ook ruimte voor open vragen. De uitgewerkte interviews zijn terug te zien in de bijlage hoofdstuk.

Enquete

We hebben een enquête (vragenlijst) gebruikt als dataverzamelmethode omdat dit een geschikt manier is om data te verzamelen over een groot groep mensen. In dit geval ging het om de klassen in het middenbouw over twee verschillende praktijkscholen. Raadpleeg de vragenlijst in de bijlage om in te kunnen kijken op deze manier van dataverzameling die wij hebben toegepast.

Observatie

De observatie methode wordt vaak gebruikt bij het onderzoeken van onderwijs- en leersituaties (Kallenberg, 2012). Met ons onderzoek willen wij de handelingen van de leerkracht en de leerlingen observeren tijdens het zelfstandig werken. Deze methode lijkt het beste te passen bij ons doel om een heldere beeld te krijgen op de handelingen in de klas tijdens het zelfstandig werken. De gebruikte observatieformulieren zijn opgeslagen in de bijlage van dit verslag.

3.3 Praktijkonderzoek

Om te achterhalen op welke manier zelfstandig werken bevorderd kan worden op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria hebben wij een praktijkonderzoek uitgevoerd. Voor het uitvoeren van het onderzoek is er gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en veldonderzoek om data te verzamelen.

3.4 Literatuuronderzoek

Voor het literatuuronderzoek is gebruik gemaakt van het boek 'Klassenmanagement op de basisschool, fundament voor effectief onderwijs' geschreven door M. Forrer, 'Het didactische werkvormenboek' geschreven door Piet Hoogeveen, 'Meer dan onderwijs' geschreven door Eddy Alkema en 'Vaardigheden voor zelfstandig leren' geschreven door Tanja Janssen. Tevens is gebruik gemaakt van artikelen gerelateerd aan het zelfstandig werken 'De didactiek van leren leren' geschreven door J Simons, 'Zelfstandig leren in het talenonderwijs' geschreven door Helge Bonset & Hetty Mulder, 'Van zelfstandig werken naar zelfstandig leren' geschreven door Robert-Jan Simons, 'Levert zelfstandig werken effectief onderwijs op?' geschreven door Hans Wolthuis en 'Even stil juf. Ik leer zelfstandig' geschreven door Jos Cöp.

Vanuit het literatuuronderzoek is het zelfstandig werken bestudeerd en geanalyseerd. Er is gekeken naar de concept van het zelfstandig werken, de competenties die de leerkracht moet hebben om de leerlingen goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen en naar de competenties die de leerlingen moeten bezitten om zelfstandig te kunnen werken.

Naast de bestudering van de literatuur is er ook gekeken naar de huidige situatie met betrekking tot het zelfstandig werken op de praktijkscholen.

3.5 Veldonderzoek

Met betrekking tot het veldonderzoek zijn de volgende methoden gebruikt: observaties, interviews en enquêtes'. Het veldonderzoek richtte zich op schoolleiding en leerkrachten van het middenbouw op de Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria.

Observaties:

Er werd twee keer een observatie op de praktijkschool Krenchi Basisschool in klas 3 gedaan tijdens de hoofdvakken rekenen en taal, om naar de huidige situatie te kijken met betrekking tot het zelfstandig werken. Op dezelfde wijze is er twee keer een observatie genomen op de praktijkschool Scol Basico Alegria in klas 4 tijdens de hoofdvakken rekenen en taal, om naar de huidige situatie te kijken met betrekking tot het zelfstandig werken.

Interviews:

Door het afnemen van interviews met de schoolleiding op beide praktijkscholen, kon de huidige situatie met betrekking tot het zelfstandig werken onderzocht worden en informatie verzameld. Tevens is gekeken naar de bereidheid van de schoolleiding op de praktijkscholen om op één lijn te komen met het structuur van het zelfstandig werken.

Enquête:

Er werd een enquête uitgevoerd onder de leerkrachten in het middenbouw (klas 3 en 4) van beide praktijkscholen om de huidige situatie te kunnen bepalen bij het zelfstandig werken.

3.6 Het proces van het veldonderzoek

De observaties werden opgenomen in klas 3 op Krenchi Basisschool tijdens de hoofdvakken rekenen en taal en in klas 4 op Scol Basico Alegria ook tijdens de hoofdvakken rekenen en taal. Er werd in beide gevallen, op vier momenten een observatie gedaan, namelijk twee lessen per hoofdvak. Elke lesobservatie duurde een lesuur van ongeveer 45-60 minuten. Tijdens de observatie is er gebruik gemaakt van een observatieformulier om verschillende punten te waarnemen betreffende het zelfstandig werken. Enkele punten die geobserveerd werden zijn: welke didactiek de leerkracht gebruikt om de leerlingen voor te bereiden op hun taak, wat de afspraken zijn die gemaakt worden bij het zelfstandig werken, of de leerlingen gestimuleerd

worden om zelfstandig te werken, of de leerkracht complimenterende en stimulerende feedback geeft en de wijze waarop de leerlingen handelingen nemen tijdens het zelfstandig werken. De observatieformulieren zijn opgenomen in de bijlage alsook een ingevulde voorbeeld.

Na het observeren van de lessen tijdens de hoofdvakken, werden de leerkrachten in het middenbouw benaderd om een enquête in te vullen. De enquête werd genomen onder drie leerkrachten op Krenchi Basisschool (twee in klas 3 en één in klas 4) en twee leerkrachten op Scol Basico Alegria (één in beide klassen 3 en 4).

En als laatst werden er interviews gehouden met de schoolleiding van Krenchi Basisschool mevrouw Maria Petronia en Scol Basico Alegria de mevrouw Celia Boekhoudt. Voor de interviews werd er een vragenlijst opgesteld met 8 open vragen die betrekking hebben op de huidige situatie van het zelfstandig werken en op het bevorderen van het zelfstandig werken op schoolniveau. De vragenformulier met de interviewvragen voor de schoolleiding is te vinden in de bijlage.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten omschreven van de data die verzameld werd gedurende het onderzoek met behulp van de deelvragen. De deelvragen waren:

1. Wat wordt verstaan onder het concept zelfstandig werken?
2. Welke competenties moet de leerkracht hebben, om de leerlingen goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen?
3. Welke competenties moeten de leerlingen bezitten om zelfstandig te kunnen werken?
4. Op welke manier wordt zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd?
5. Wat is de huidige situatie op de praktijkscholen met betrekking tot het zelfstandig werken?

Deelvraag 1 wordt beantwoord aan de hand van de bestudeerde literatuur en een deel van de afgenomen interviews.

Deelvragen 2 en 3 worden beantwoord aan de hand van de bestudeerde literatuur.

Deelvraag 4 wordt beantwoord door middel van de bestudeerde literatuur en een deel van de afgenomen interviews.

En tot slot wordt deelvraag 5 beantwoord aan de hand van de genomen observaties, interviews en enquêtes.

Dit hoofdstuk is ingedeeld in vijf paragrafen. Elke paragraaf begint met betreffende deelvraag gevolgd door de uitgewerkte resultaten aan de hand van de dataverzamelingmethoden. Vervolgens worden de resultaten met elkaar vergeleken en wordt dan een antwoord gegeven op de deelvraag.

Het antwoord op de hoofdvraag wordt gegeven in de volgende hoofdstuk namelijk, hoofdstuk 5 'Conclusie, discussie en aanbevelingen'.

Om te kunnen vaststellen op welke manier het zelfstandig werken door de leerkrachten gestimuleerd kunnen worden in de praktijk klassen op Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria, zijn de verkregen data van de observaties, interviews en enquête verder geanalyseerd. De resultaten van de genomen observaties worden in een tabelvorm per school met elkaar vergeleken. De interviews met de schoolleiding worden in relatie tot de hoofd- en deelvragen geanalyseerd en met elkaar vergeleken. De verkregen antwoorden van de enquêtes die de leerkrachten hebben ingevuld, worden in een tabelvorm met elkaar vergeleken. Eveneens wordt er gebruik gemaakt van een tabelvorm om de antwoorden op bepaalde vragen uit de enquêtes te verduidelijken. De resultaten van het onderzoek staan in de volgende paragrafen.

4.1 Het concept zelfstandig werken

Deelvraag 1: Wat wordt verstaan onder het concept zelfstandig werken?

Om op deze vraag antwoord te kunnen geven wordt er data gebruikt vanuit de literatuurstudie en afgenomen interviews.

4.1.1 Interview

In onderstaande tabel staan de resultaten weergegeven op deelvraag 1 aan de hand van de antwoorden van de respondenten op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria.

Tabel 5: Antwoorden van schoolhoofden en leerkrachten

Vraag:	Respondent:	Antwoord:
Wat verstaat u onder het concept zelfstandig werken?	I. Maria Petronia (schoolhoofd Krenchi Basisschool)	Zelfstandig werken is wanneer de kinderen na de instructies van de leerkracht, zelfstandig aan de slag kunnen gaan. Dit betekent dat ze zonder de begeleiding van de leerkracht kunnen werken. Tijdens het zelfstandig werken zullen ze elkaar wel af en toe kunnen helpen.
	II. Celia Boekhoudt (schoolhoofd Scol Basico Alegria)	Ik versta dat de kinderen zonder begeleiding van de leerkracht taken verrichten dus het kan schriftelijk zijn een werkstuk zijn maar zonder begeleiding van de leerkracht, of alleen of in duo's, of in groepen.
	III. Sandra Castillo (Klas 3 Krenchi Basisschool)	Dat een leerling in staat is alleen te werken zonder hulp van de leerkracht.
	IV. Rosa Maduro (Klas 3 Krenchi Basisschool)	Je voert je werk uit zonder ondersteuning van anderen. Je kunt je werk in je eigen goed uitvoeren.
	V. Chris Lake (Klas 3 Scol Basico Alegria)	Onder zelfstandig werken versta ik dat het kind of de kinderen na de klassikale of individuele instructie alleen

		aan het werk kunnen.
VI.	Casandra Croes (Klas 4 Krenchi Basisschool)	De kinderen zelfstandig <i>laten</i> werken zodat je als leerkracht de zwakke kinderen kunt helpen.
VII.	Mili Dijkhoff (Klas 4 Colegio Scol Basico Alegria)	Zelfstandig werken is werk uitvoeren zonder begeleiding en zonder steun van iemand (= alleen werken).

Analyse tabel 5:

Uit bovenstaande tabel is af te lezen dat bij alle respondenten het zelfstandig werken verstaat wordt als je de kinderen alleen laat werken zonder begeleiding van de leerkracht. Bij één van de respondenten is af te lezen dat het zelfstandig werken gekoppeld wordt aan het helpen van de zwakke leerlingen. En bij twee uit de zeven respondenten wordt aangegeven dat de leerlingen bij het zelfstandig werken wel met elkaar mogen werken. Eén respondent maakt het ook duidelijk dat het zelfstandig werken een vervolg is op de klassikale of individuele instructie.

4.1.2 Literatuur

Uit de literatuur wordt het zelfstandig werken volgens een eerste bron omschreven als de leerlingen werken zonder directe begeleiding van de leerkracht. Zelfstandig werken betekent ook dat de leerlingen elkaar kunnen ondersteunen in groepjes of in tweetallen. Het betekent dat de leerlingen opdrachten in een bepaalde orde uitvoeren die door de leerkracht bepaald wordt. De kinderen kunnen elke dag of een aantal keer per week zelfstandig te werk gaan binnen een vaste tijd. Het zelfstandig werken gebeurt nadat de leerlingen instructies hebben gekregen (Schouten, 2009).

Volgens een tweede bron is het zelfstandig werken door de leerkracht en de leergang gestuurd, dit betekent dat de leergang als uitgangspunt genomen wordt op de taken die de leerkracht geeft. De leerlingen moeten deze taken proberen zoveel mogelijk alleen te maken. Bij het zelfstandig werken leren de leerlingen door zelf te gaan handelen. De aangeboden opdrachten moeten effectief en efficiënt in elkaar gezet zijn en de leerling moet de mogelijkheid aangeboden krijgen om zelf keuzes te kunnen maken. Het zelf keuzes maken is omdat de leerlingen verschillend zijn van elkaar, ze hebben elk een andere leerroute (Bonset & Mulder, 2000).

Zoals beschreven door een derde bron wordt er over zelfstandig werken gesproken als de kinderen tijdens een gedeelte van de les individueel of in samenwerking met een klasgenoot de verwerkingsactiviteiten gaan maken. Dit kan bijvoorbeeld na een instructiemoment gedaan worden. Bij zelfstandig werken gaan de leerlingen voor een of enkele lesfasen aan het werk, zonder dat de leerkracht rechtstreeks betrokken is. De kinderen kunnen dus tijdens leerkrachtgebonden lessen voor een aantal momenten zelfstandig aan de slag gaan. De vertrekpunt is dat de kinderen onafhankelijk van de leerkrachten de leerdoelen gaan halen (Cop, 2014).

4.1.3 Antwoord op deelvraag 1: Wat wordt verstaan onder het concept zelfstandig werken?

Uit de interviews kunnen we verstaan dat het 'Zelfstandig Werken' betekent dat de leerlingen opdrachten gaan uitvoeren zonder directe begeleiding van de leerkracht. Uit de tabel is af te lezen dat 7 uit de 7 respondenten aangeven dat de leerlingen zonder steun van de leerkracht te werk gaan. Dit komt overeen met wat er beschreven wordt in de bestudeerde literatuur. Inmiddels geeft de literatuur aan dat er bij het zelfstandig werken niet alleen sprake is van het alleen werken maar ook het zelfstandig samenwerken. De leerlingen kunnen dus in hun groep of in tweetallen opdrachten samen uitvoeren of overleggen. De respondent op Scol Basico Alegria heeft dit ook aangegeven in zijn antwoord op de vraag. Kortom, de leerlingen kunnen bij het zelfstandig werken opdrachten uitvoeren zonder directe ondersteuning van de leerkracht waarbij ze wel samen in hun groep of in duo's kunnen overleggen.

4.2 Leerkracht Competenties

Deelvraag 2: Welke competenties moet de leerkracht hebben, om de leerlingen goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen?

Om antwoord te geven op deze vraag wordt er gekeken naar wat de literatuur hierover zegt.

4.2.1 Literatuur

Uit de literatuur wordt aangegeven dat de leerkracht bepaalde competenties moet bezitten om de leerlingen in de klas optimaal tot het zelfstandig werken te kunnen brengen.

Volgens de eerste bron moet de leerkracht pedagogisch competent zijn om de leerling naar het zelfstandig werken te kunnen brengen. Deze bron verduidelijkt dat met pedagogisch competent bedoeld wordt dat de leerkracht een veilig leerklimaat creëert voor de leerlingen. Er zijn drie basisbehoeftes waar een veilig leerklimaat tegemoet komt namelijk: relatie- competentie – autonomie.

De leerkracht moet een goede relatie met de kinderen hebben en hij moet met de kinderen betrokken zijn. Op deze manier zullen de leerlingen niet bang zijn om fouten te maken en als gevolg nemen ze initiatief zonder directe begeleiding te eisen van de leerkracht. Er is hier dan sprake van competentie. Als laatste moet het kind het gevoel hebben dat hij zelf keuzes kan maken en dat hij zelf invloed heeft op zijn leerproces.

Naast pedagogisch competent, moet de leerkracht ook organisatorisch competent zijn. De leerkracht moet een goede klassenmanagement hebben, zodat er veiligheid en structuur aangeboden wordt aan de leerlingen. Door middel van duidelijke regels en afspraken kan er een veilige en structurele klimaat heersen in de klas. Als gevolg hiervan is het zelfstandig werken mogelijk. En als laatste geeft deze bron aan dat de leerkracht bij de instructies op het individuele kind of groep moet afstemmen zodat de juiste verwachtingen gesteld kunnen worden. Te hoge of te lage verwachtingen kan als gevolg hebben dat de leerling niet competent voelt. Samengevat, de leerkracht moet pedagogisch en organisatorisch competent zijn om de leerlingen tot het zelfstandig werken te kunnen brengen. Daarnaast moet de leerkracht de instructies afstemmen op de niveau van de leerlingen in de klas om de juiste verwachtingen te stellen voor de leerlingen (Pol & Gemmink, 2015).

Volgens de tweede bron, moet de leerkracht effectief onderwijs aan de leerlingen kunnen bieden om hun tot zelfstandig werken te kunnen brengen. Onder effectief onderwijs vallen er zes kenmerken namelijk: gevarieerde didactische werkvormen – duidelijke instructie en uitleg – georganiseerde feedback en toetsing – voldoende tijd bij instructie – structuur – stapsgewijs onderwijs. Bij gebrek van structuur en duidelijkheid is het niet mogelijk om te spreken over zelfstandig werken. Kortom, zelfstandig werken is aangeboden aan een effectief onderwijs (Wolthuis, 2006).

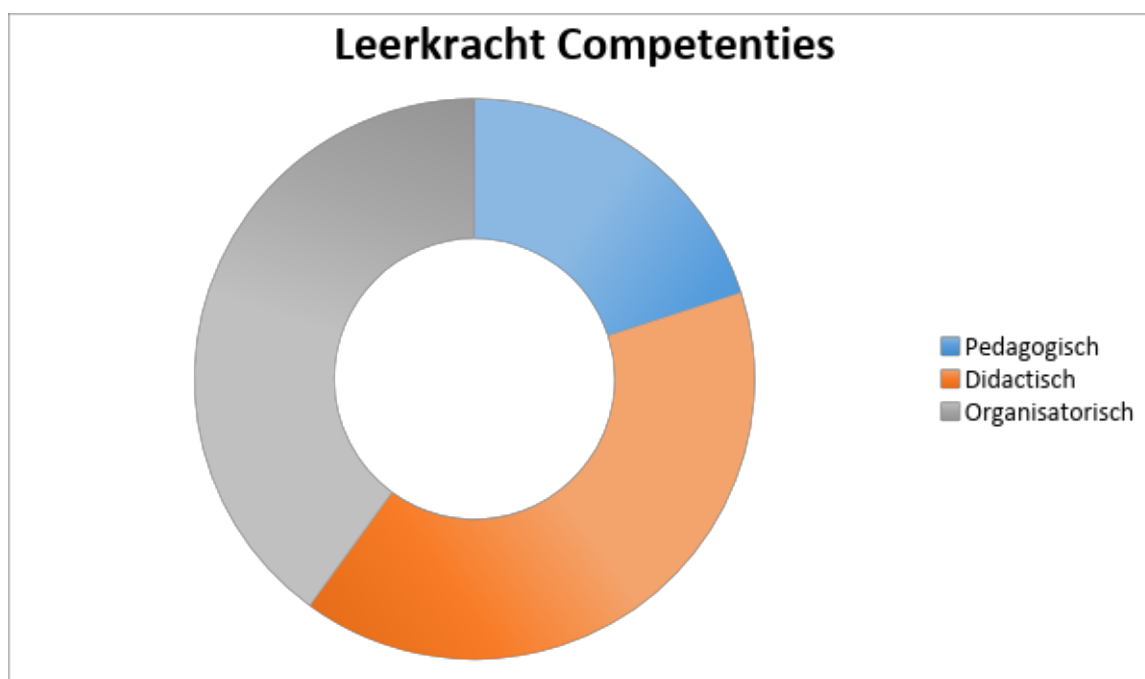
De derde bron beschrijft dat de leerkracht volgens bepaalde didactische principes de leerlingen tot het zelfstandig werken kan brengen. Deze didactische principes worden onderverdeeld in vijf kenmerken namelijk: tijdsduur en tijdsplanning – respons geven op de hulpvragen, manier van werken en oplettenheid – hulpvragen uitstellen – de leerlingen aanleren dat zij instructies moeten lezen en horen – leerlingen aanleren hoe zij samen kunnen werken. Dus om het zelfstandig werken te kunnen stimuleren moet de leerkracht didactisch competent zijn waarbij de instructies al bij de eerste keer helder zijn voor de leerlingen. De opdrachten moeten tevens niet te moeilijk en ook niet te makkelijk zijn (Simons J. , 1995).

De voorlaatste bron geeft aan dat de leerkracht duidelijk moet kunnen aangeven wat de opdracht is. Wat er onder *duidelijk aangeven* valt, wordt omschreven volgens acht kenmerken. Deze kenmerken zijn: tijdsduur – doelgroep van de taak – waarom zij de taak moeten doen – wat de leerdoelen zijn – wat de eindproducten moeten zijn – organisatie en structuur – wat er nodig is – leerstof en leerroute. Deze laatste bron geeft aan dat de leerkracht de leerling de vrijheid moet kunnen geven om te bepalen wat zij wanneer gaat uitvoeren. Om dit mogelijk te maken moet de leerkracht bepalen wat er geleerd wordt en in welke volgorde. Kortom, de leerkracht moet organisatorisch en didactisch competent zijn (Janssen 2002).

En als laatst geeft deze bron aan, dat er voorwaarden zijn waarvoor de leerkracht de leerling tot het zelfstandig werken kan brengen. Deze voorwaarden kunnen verdeeld worden in vier componenten en die zijn: een veilig klimaat – zelfvertrouwen – fouten maken mag – steeds meer verantwoordelijkheid krijgen. Deze bron geeft duidelijk aan dat zonder een veilig klimaat de leerlingen niet tot het zelfstandig werken kunnen komen omdat ze niet durven om fouten te maken. Samengevat, om de leerling tot het zelfstandig werken te brengen moet de leerkracht een veilig klimaat creëren, de leerkracht moet op didactisch gebied de leerlingen ruimte kunnen geven om zelf problemen op te lossen en hen meer verantwoordelijkheid geven door eigen keuzes te laten maken (Forrer & Schouten, 2011).

Analyse:

In onderstaande cirkeldiagram zijn de resultaten op deelvraag 2 volgens de bovengenoemde bronnen te vinden. In de cirkeldiagram wordt aangegeven welke competenties de leerkracht moet bezitten om de leerlingen tot het zelfstandig werken te kunnen brengen en de mate waarin de leerkracht competent moet zijn.

Figuur 2: Cirkeldiagram met weergave van de leerkracht competenties

4.2.2 Antwoord op deelvraag 2: Welke competenties moet de leerkracht hebben om de leerlingen goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen?

Uit de literatuur kunnen we begrijpen dat de competenties die een leerkracht moet hebben om een leerling goed tot zelfstandig werken te kunnen brengen zijn:

1. Pedagogisch competent;

2. Didactisch competent;
3. Organisatorisch competent.

4.3 Leerling Competenties

Deelvraag 3: Welke competenties moeten de leerlingen bezitten om zelfstandig te kunnen werken?

4.3.1 Literatuur

Vanuit de bestudeerde literatuur is te verstaan dat de leerlingen bepaalde vaardigheden moeten hebben om zelfstandig te kunnen werken. Deze vaardigheden zijn op het sociaal en interpersoonlijk gebied. De leerling moet sociale vaardigheden hebben ontwikkeld om met de regels en afspraken om te kunnen gaan. Een belangrijke component is om met andere leerlingen te kunnen samenwerken. Door een goede sociale vaardigheid weet de leerling naar anderen te kunnen luisteren en kan de leerling met anderen oplossingen verwisselen en uitleg geven. De leerling moet van binnen ook een motiverende houding hebben om zijn taken te maken. De leerling moet de discipline kunnen hebben die geëist wordt bij het zelfstandig werken, om de taken af te krijgen. De leerling moet daarnaast de durf hebben om fouten te maken en vragen te stellen (Forrer & Schouten, klassenmanagement in de basisschool, 2011). Uit de literatuur kunnen we begrijpen dat de competenties die een leerling moet bezitten om zelfstandig te werken zijn:

1. Sociaal competent;
2. Interpersoonlijk competent.

Figuur 3: Weergave van de leerling competenties

4.4 Zelfstandig werken bevorderen in het basisonderwijs

Deelvraag 4: Op welke manier wordt zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd?

Om op deze vraag antwoord te kunnen geven wordt er data gebruikt vanuit de literatuurstudie en de afgenomen interviews. Op deze manier wordt er vanuit theorie en ook uit praktijk gezien hoe zelfstandig werken bevorderd kan worden.

4.4.1 Interview

Tabel 6: Antwoorden van schoolhoofden

Vraag:	Respondent:	Antwoord:
Hoe kan het zelfstandig werken in de klas bevorderd worden?	Maria Petronia (schoolhoofd Krenchi Basisschool)	De leerkracht moet zijn instructie tijd op een tijds limiet houden. Vaak is het zo dat de leerkrachten aan het woord willen blijven, en dat de leerlingen hierdoor niet genoeg tijd over houden om zelfstandig te werken. Verder moet de leerkracht duidelijke instructies geven zodat de leerlingen precies weten wat ze moeten doen. De leerkracht moet verder duidelijke afspraken met de leerlingen maken zodat de leerlingen met uitgestelde aandacht kunnen leren omgaan, en zodat ze vroegaf weten wat er van hun verwacht wordt.
	Celia Boekhoudt (schoolhoofd Scol Basico Alegria)	Vanaf de eerste klas ermee beginnen waardoor het zelfstandig werken een routine wordt. Anders wordt het moeilijker dat het later

goed loopt. Je begint in de eerste klas met alleen tien minuten zelfstandig werken één of twee keer per week en **bouwt het op per klas**. Bijvoorbeeld in de tweede klas wordt het zelfstandig werken langer tot 15-20 minuten op drie of vier dagen per week. Zelfstandig werken wordt ook bevorderd als **alle klassen dezelfde symbolen (middelen)** gebruiken, bijvoorbeeld de pictogrammen bij het zelfstandig werken. **Gelijk ingrijpen** wanneer het verkeerd gaat met de regels.

Analyse tabel 6:

Uit tabel 6 is waar te nemen dat op de twee praktijkscholen er heel anders beantwoord werd op de vraag hoe het zelfstandig werken bevorderd kan worden. Op Krenchi Basisschool wordt nadruk gelegd op de didactische vaardigheden die een leerkracht moet bezitten om de leerling te sturen naar het zelfstandig werken. Daarnaast moet er ruimte aan de leerlingen gegeven worden om zelfstandig te kunnen werken. Op Scol Basico Alegria wordt de nadruk gelegd op het opbouwen van de routine bij het zelfstandig werken vanaf de eerste klas en tevens dat de hele school op dezelfde lijn zit qua leermiddelen. De twee praktijkscholen komen overeen met het punt dat er regels aan gebonden zijn aan het zelfstandig werken. Eén van de scholen geeft zelfs aan dat er meteen ingegrepen moet worden als het verkeerd gaat met de regels.

4.4.2 Literatuur

Uit de literatuur wordt uitgelegd door de eerste bron dat het zelfstandig werken bevorderd wordt door er een aantal procedures te volgen. Deze procedures worden beschreven als: De leerling moet de kans krijgen om zelfstandig te werken – de tijd die de leerlingen krijgen om zelfstandig te werken moet beetje bij beetje opgebouwd worden – de opdrachten moeten uitdagend zijn – de zwakkere leerlingen moeten geholpen worden gedurende zelfstandig werken momenten – er moet een vaste routine bestaan voor het zelfstandig werken – samenwerken moet ingevoerd worden – de leerkracht moet fluisteren om de leerlingen niet te storen. Andere belangrijke elementen zijn de lesorganisatie, rooster, klasinrichting en de

wergroepen dus de opstelling van de groepen. Samengevat geeft dit bron aan dat het zelfstandig werken bevorderd wordt door middel van een opbouwende manier van instellen, een goede planning, een vaste routine, het laten samenwerken en de lokaalinrichting J. Simons (1995).

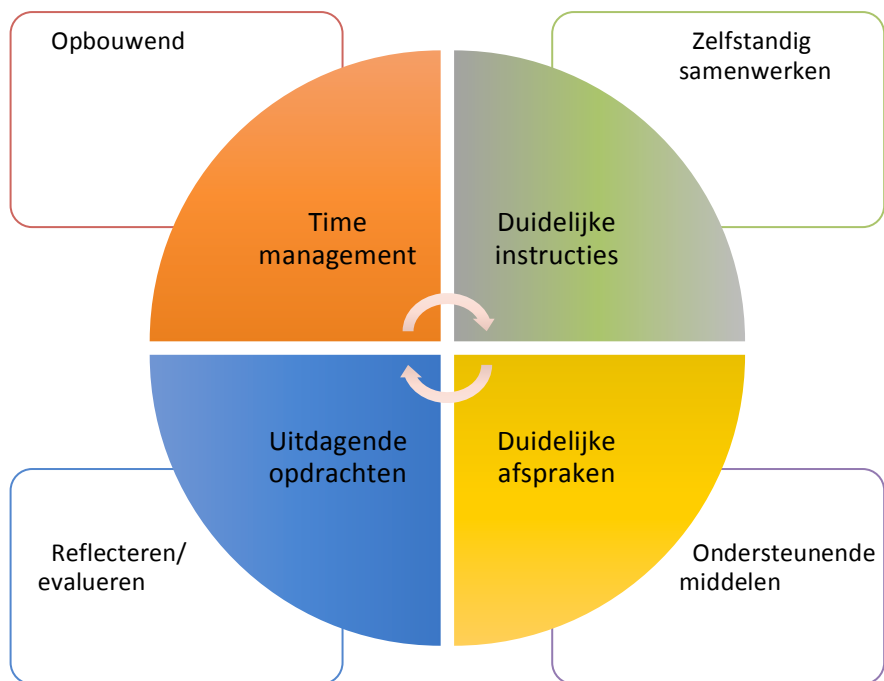
Aan de hand van de tweede bron wordt beschreven dat het zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd wordt door er vaste tijden in de rooster op te stellen specifiek voor het zelfstandig werken. Dit kan elke dag of een paar keer per week voor ongeveer een halve uur gedaan worden. Hierbij is het handig om de leerlingen weektaken en dagtaken te geven waarbij ze de mogelijkheid krijgen om zelf te bepalen in welke volgorde ze de opdrachten willen uitvoeren. Bovendien moeten de leerlingen langzamerhand meer verantwoordelijkheid krijgen, dit betekent dat de leerkracht langzamerhand los moet laten. Na afloop van het zelfstandig werken moet het werk geëvalueerd worden op één of ander manier door de leerkracht en leerling. De school moet daarnaast ook zorgen voor een veilige leerklimaat zodat de leerling zijn zelfvertrouwen versterkt wordt. Kortom, het zelfstandig werken wordt in het basisonderwijs bevorderd door een opbouwende manier van instellen, een goede planning, uitdagende opdrachten, meer verantwoordelijkheid geven, evaluatie en een veilig leerklimaat (Forrer en Schouten 2009).

De derde bron beschrijft de bevordering op het zelfstandig werken aan de hand van vijf elementen. Deze vijf elementen worden op een gestructureerde en opbouwende manier geïmplementeerd in het primair onderwijs beginnen in groep 1 en 2 op Aruba noemen wij de kleuterklassen. De vijf elementen zijn: taakaanpak – uitgestelde aandacht/hulpvragen – zelfstandig doorwerken – samenwerken – reflectie/evaluatie (Centrum voor Educatieve Dienstverlening 2009).

De laatste bron geeft aan dat het cruciaal is om het zelfstandig werken vanaf het begin al duidelijk, uniform en consequent te organiseren. Alle docenten moeten tijdens het zelfstandig werken dezelfde regels en afspraken hanteren (Teitler, 2009).

Analyse:

Uit de interviews kunnen we verstaan dat zelfstandig werken bevorderd wordt aan de hand van een goede tijdsplanning, duidelijke instructies en duidelijke afspraken. Bij de laatstgenoemde punt moet de leerkracht er consequent mee gaan. Daarnaast wordt het zelfstandig werken bevorderd als men het op een opbouwende manier implementeren, gebruikmakend van een universele versie van de leermiddelen. Uit de literatuur wordt verstaan dat het zelfstandig werken bevorderd wordt door het op een opbouwende manier in te stellen, door er een goede planning te hebben voor de instructie, door uitdagende opdrachten te geven, om samen te laten werken en ook om te reflecteren en evalueren. Daarnaast speelt de lokaalinrichting ook een rol bij het bevorderen van het zelfstandig werken in de basisonderwijs. Kortom, klassenmanagement is een zeer belangrijke aspect van het zelfstandig werken.

Figuur 4: De manieren waarop zelfstandig werken bevorderd wordt, samengevat

4.4.3 Antwoord op deelvraag 4: Op welke manier wordt het zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd?

Uit de interviews en literatuur kunnen we verstaan dat het zelfstandig werken in het basisonderwijs bevorderd wordt door middel van een goede klassenmanagement alsook met gebruik van ondersteunende middelen. Tevens wordt het zelfstandig werken bevorderd in het basisonderwijs indien de school vanaf de eerste klas begint met het introduceren van de procedures bij het zelfstandig werken en bouwt geleidelijk op.

4.5 De huidige situatie

Deelvraag 5: Wat is de huidige situatie op de praktijkscholen met betrekking tot het zelfstandig werken?

Om antwoord op deze vraag te kunnen geven wordt het in twee stukken verdeeld, bij *deel 1* wordt de huidige situatie op de praktijkschool beschreven en bij *deel 2* wordt de huidige

situatie in de praktijk klassen beschreven. De praktijkklassen zijn namelijk klas 3 op de Krenchi Basisschool en klas 4 op Scol Basico Alegria.

Deel 1: Praktijkscholen

4.5.1 Interview

Tabel 7: Antwoorden van schoolhoofden

Vraag:	Respondent:	Antwoord:
Werkt uw school op een systematische manier voor wat betreft het zelfstandig werken?	Maria Petronia (schoolhoofd Krenchi Basisschool)	Op dit moment werkt mijn school niet op een systematische wijze omdat ik een best nieuwe team heb. De vorige team had wel een workshop gevolgd over het zelfstandig werken en hoe het allemaal in elkaar zit. Voor mijn nieuwe team heb ik hun de vrijheid gegeven om zelf te beslissen hoe zij het zelfstandig werken in hun klas bezorgen.
	Celia Boekhoudt (schoolhoofd Scol Basico Alegria)	De klassen 1 tot en met 3 werken er nu zeker op een systematische wijze voor wat betreft het zelfstandig werken. De manier wordt geleidelijk opgebouwd vanaf klas 1 qua beschikbare tijd en aantal opdrachten. Er wordt over de hele school dezelfde pictogrammen gebruikt voor de regels bij het zelfstandig werken. In klas 4 tot en met 6 gaat het mis omdat de leerlingen 'vervelender' worden. Maar dit betreft dit schooljaar, er wordt teveel tijd verloren aan orde en structuur vanwege de gedragsproblemen. Klas 6

probeert het toch te lukken door 's morgens vroeg een moment in te schakelen voor het zelfstandig werken aan de hand van een takenlijst.

Analyse tabel 7:

De huidige situatie op de praktijkscholen zijn vanuit bovenstaande tabel af te lezen. Op Krenchi Basisschool werkt men helemaal niet met een systematische wijze van het zelfstandig werken omdat de team nog nieuw is en hebben de workshop niet gevolgd. De leerkrachten hebben de vrijheid om zelf te bepalen hoe zij zelfstandig werken in hun klas incorporeren. Op Scol Basico Alegria daarentegen wordt er wel gewerkt met een structurele zelfstandig werken procedure waarbij alle klassen dezelfde pictogrammen moeten gebruiken. Maar dit lukt van klas 1 tot en met 3 alleen en wordt verwaterd in de hogere klassen. Zoals uitgelegd door de schoolhoofd, komt het doordat er veel gedragsproblemen aanwezig zijn in de hogere klassen voor dit schooljaar.

4.5.2 Vragenlijst

Tabel 8: Antwoord school leerkrachten in het middenbouw

Vraag:	Respondent:	Antwoord:
Wat zou u in uw klas willen veranderen voor wat betreft het zelfstandig werken?	I. Sandra Castillo (Klas 3 Krenchi Basisschool)	Meer diepgang geven aan zelfstandig werken. Weektaak, zelfstandig werken map.
	II. Rosa Maduro (Klas 3 Krenchi Basisschool)	Dat de leerlingen extra werkbladen krijgen nadat ze klaar zijn met hun werk.
	III. Chris Lake (Klas 3 Scol Basico Alegria)	Met een effectieve beloningssysteem komen om leerlingen die moeite hebben met het zelfstandig werken te motiveren.
	IV. Casandra Croes (Klas 4 Krenchi Basisschool)	Ik zou het fijn vinden als er een hulp in de klas zou zijn zodat je het zelfstandig werken zou kunnen gaan toepassen.
	V. Mili Dijkhoff	Ik zou meer

	(Klas 4 Scol Basico Alegria)	zelfstandigwerkmapjes willen klaar zetten voor de kids. Ik zou het half uurtje willen opbouwen tot 45 minuten.
--	------------------------------	--

Tabel 9: Antwoord school leerkrachten in het middenbouw

Vraag:	Respondent:	Antwoord:
Waarover bent u tevreden, voor wat betreft hoe het zelfstandig werken in uw klas verloopt?	I. Sandra Castillo (Klas 3 Krenchi Basisschool)	Het gaat best goed, ik heb tijd om zwakke leerlingen te begeleiden.
	II. Rosa Maduro (Klas 3 Krenchi Basisschool)	Dat de leerlingen weten wat ze moeten doen tijdens het zelfstandig werken en hoe ze moeten werken.
	III. Chris Lake (Klas 3 Scol Basico Alegria)	Ik ben tevreden over hoe het zelfstandig werken in de klas zelf verloopt. De leerlingen vinden het leuk om zelf hun werk na te kijken, waarna ik dit controleer. Zijn ze niet binnen de tijd klaar, dan controleer ik het werk zelf.
	IV. Casandra Croes (Klas 4 Krenchi Basisschool)	De kinderen die zelfstandig werken weten wat ze moeten doen en dat is fijn want die kinderen gaan door terwijl de andere kinderen aan je blijven hangen omdat ze niet verder kunnen.
	V. Mili Dijkhoff (Klas 4 Scol Basico Alegria)	Doordat ik best wel consequent ben met het zelfstandig werken weten de lln. goed wat ze moeten doen. Ik hou dan ook tijd over voor mezelf om bijv. Taakjes te doen voor de leerlingen en/of helpen v.d. lln. Die moeite hebben met de sommen en/of taaloefeningen. Ook differentiatie komt hierbij kijken en de snelle lln. Helpen

Analyse tabel 8 en 9:

Uit de bovenstaande tabellen kan men een best duidelijk beeld krijgen van de huidige situatie op de praktijkscholen binnen het middenbouw. Er werd gevraagd naar wat de leerkrachten willen veranderen en wat zij mee blij zijn voor wat betreft het zelfstandig werken. De meeste respondenten (drie van de vijf) geven aan dat zij zelfstandig werken mappen of opdrachten klaar willen hebben voor de leerlingen als zij iets konden veranderen in hun klas. Een respondent geeft aan dat er in haar klas moeite is met de motivatie van de leerlingen. Met de vraag wat nu goed gaat met het zelfstandig werken geven de meeste respondenten (drie van de vijf) aan dat de leerlingen weten wat ze moeten doen, dus er wordt duidelijk aangegeven wat de afspraken zijn voor wat betreft hun taken. Een respondent geeft aan dat wat heel goed in de klas gaat is dat de leerlingen het leuk vinden om zelf hun opdrachten na te kijken. Twee respondenten vertellen dat zij tijd over krijgen om zwakkere leerlingen te helpen.

Samengevat, de huidige situatie op de praktijkscholen lijken een gebrek te hebben aan een volledige, uniforme structuur voor wat betreft het zelfstandig werken. Hoe het zelfstandig werken verloopt hangt af van de leerkracht, dus het is verschillend in alle klassen. Er lijkt een gebrek te zijn aan aanbod van opdrachten voor de leerlingen bij het zelfstandig werken, hiermee wordt bedoeld een aparte zelfstandig werken map.

Deel 2: Praktijkklassen**4.5.3 Observaties Leerkracht**

In tabel 10, 11 en 12 staan de resultaten weergegeven op deelvraag 5 aan de hand van de observaties die genomen werden in klas 3 op de praktijkschool Krenchi Basisschool en in klas 4 op de praktijkschool Scol Basico Alegria. De observatiepunten hebben betrekking op de competenties die de leerkracht moet bezitten om zelfstandig werken bij de leerlingen te stimuleren op organisatorisch, pedagogisch en didactisch niveau. De observatiepunten die werden waargenomen worden aangeduid met + en de observatiepunten die niet werden waargenomen worden aangeduid met -. De observatiepunten die gedeeltelijk waar te nemen zijn worden aangeduid met +/-.

Tabel 10: Observatiepunten op organisatorisch gebied

Observatiepunten op organisatorisch gebied:	Taal les 1: Klas 3 St.	Taal les 2: Klas 3 St.	Taal les 1: Klas 4 Colegio	Taal les 2: Klas 4 Colegio
---	------------------------------	------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

	Krenchi Basisschool	Krenchi Basisschool	Scol Basico Alegria	Scol Basico Alegria
Het lokaal is ingericht met duidelijke looproutes.	+	+	+	+
Het materiaal is geordend op niveau en vakgebied.	+	+	+	+
Er zijn mogelijkheden voor leerlingen om alleen, rustig te kunnen werken.	+	+	+	+
Er is tijd ingebouwd voor persoonlijke aandacht tijdens het werken.	+/-	+	+/-	+/-
De kinderen weten hoe ze hulp kunnen vragen. ¹	+	+	-	-
De kinderen weten wat hun taak, hun opdracht is.	+	+	+	+
De leerkracht maakt duidelijke afspraken over haar beschikbaarheid als kinderen haar nodig hebben.	+/-	+/-	+/-	+/-

Analyse tabel 10:

Vanuit bovenstaande tabel is te zien dat er momenteel op organisatorisch niveau het goed gaat behalve bij het geven van duidelijke afspraken over de beschikbaarheid van de leerkracht bij het zelfstandig werken. Dit gaat gedeeltelijk goed en heeft als gevolg dat het bijvoorbeeld in klas 4 mis gaat met de manier waarop de leerlingen hulp vragen. Er wordt niet aan een vaste routine of afspraken gewerkt, de leerlingen of steken hun vinger op en roepen voor hulp of staan ze op en lopen direct naar de leerkracht toe.

Tabel 11: Observatiepunten op pedagogisch gebied

Observatiepunten op pedagogisch gebied:	Taal les 1: Klas 3 Krenchi Basisschool	Taal les 2: Klas 3 Krenchi Basisschool	Taal les 1: Klas 4 Scol Basico Alegria	Taal les 2: Klas 4 Alegria
---	---	---	---	--------------------------------------

¹ In klas 4: De leerlingen steken hun vinger op en/of lopen naar de leerkracht toe.

Tijdens het werken loopt de leerkracht een vaste route/ronde door de klas.	-	+	+	-
De leerkracht bespreekt iedere zelfstandig werken- les met de kinderen na.	+/-	+	+	+

Analyse tabel 11:

Uit bovenstaande tabel is waar te nemen dat er niet consequent omgegaan wordt met het nemen van een vaste looproute door de klas tijdens het werken. Het bespreken van de opdrachten na het zelfstandig werken wordt wel consequent gedaan in beide praktijkklassen.

Observatiepunten op didactisch gebied:	Taal les 1: Klas 3 Krenchi Basisschool	Taal les 2: Klas 3 Krenchi Basisschool	Taal les 1: Klas 4 Alegria	Taal les 2: Klas 4 Scol Basico
De leerkracht zorgt voor visuele ondersteuning van taken, opdrachten. Bijvoorbeeld op het bord.	+	+	+	+
De leerkracht zorgt voor een duidelijke les- en tijdsindeling.	+	+	+/-	+/-
Kinderen hebben keuzemogelijkheden in de taken en in de volgorde waarin ze werken.	-	-	-	-
De leerkracht gebruikt werkvormen waarbij kinderen op verschillende manieren kunnen leren en houdt daarbij rekening met verschillen in leerstijl.	+/-	+	+/-	+/-

De leerkracht zorgt voor tempo- en niveaudifferentiatie.	+/-	-	+	+
De kinderen weten wat zij moeten doen als ze iets niet begrijpen.	+/-	+	+	+
De leerkracht laat de kinderen weten wat zij moeten doen als zij klaar zijn met de opdrachten.	+/-	-	+	+

Tabel 12: observatiepunten op didactisch gebied

Analyse tabel 12:

Uit bovenstaande tabel is waar te nemen dat er op didactisch niveau voor wat betreft het zelfstandig werken er bepaalde observatiepunten niet aanwezig zijn. De leerlingen krijgen de kans niet om zelf keuzes te maken in beide klassen van de praktijkschool.

4.5.4 Observatie leerlingen

Tabel 13: Observatie groep les 1 Krenchi Basisschool

Observatiepunten direct na instructie van de leerkracht	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
Werkt gericht aan opdracht	-	+	-	+
Vraagt hulp in eigen groepje	+	+	+/-	+
Kijkt rond	+/-	+/-	-	+
Loopt van tafel elders voor hulp	+/-	+	-	+
Loopt van tafel naar leerkracht	+	+/-	+/-	+
Speelt met iets/ doet iets anders	-	+	-	+
Praat met anderen niet over de opdracht	-	+/-	-	+
Observatiepunten gedurende beschikbare tijd voor	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4

zelfstandig werken				
Krijgt de taak af binnen gestelde tijd	-	+	-	+
Blijft aan taak werken zonder iets anders te doen	-	+	-	+
Is snel afgeleid	-	+	-	+/-
Gaat naar de toilet of loopt tussendoor in de klas heen	+	+		+
Hoe vaak vraagt het kind help aan een ander?	zelden	soms	soms	nooit
Hoe lang werkt het kind zonder aandacht te vragen van de leerkracht?	Vraagt geen hulp	Ongeveer 5 minuten	Ongeveer 5 minuten	Vraagt geen hulp
Kind weet wat hij moet doen als hij klaar is.	+/-	+	+/-	+
Kind kijkt zijn werk zelf na.	+	+	-	+

Tabel 14: Observatie groep les 2 Krenchi Basisschool

Observatiepunten direct na instructie van de leerkracht	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
Werkt gericht aan opdracht	-	+	-	+
Vraagt hulp in eigen groepje	+	+	+/-	+
Kijkt rond	-	+/-	-	+
Loopt van tafel elders voor hulp	+	+	+/-	+/-
Loopt van tafel naar leerkracht	+	+/-	+/-	+/-
Speelt met iets/ doet iets anders	+/-	+	+/-	+
Praat met anderen niet over de opdracht	+/-	+/-	-	+
Observatiepunten gedurende beschikbare tijd voor zelfstandig werken	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4

Krijgt de taak af binnen gestelde tijd	-	+	-	+
Blijft aan taak werken zonder iets anders te doen	+/-	+	+/-	+
Is snel afgeleid	+/-	+	+/-	+/-
Gaat naar de toilet of loopt tussendoor in de klas heen	+	+	+/-	+/-
Hoe vaak vraagt het kind help aan een ander?	zelden	soms	soms	nooit
Hoe lang werkt het kind zonder aandacht te vragen van de leerkracht?	Vraagt geen hulp	Ongeveer 5 minuten	Ongeveer 5 minuten	Vraagt geen hulp
Kind weet wat hij moet doen als hij klaar is.	+/-	+	+/-	+
Kind kijkt zijn werk zelf na.	+/-	+	-	+

Analyse tabellen 13 en 14:

Uit de bovenstaande tabellen kan er geconcludeerd worden dat de leerlingen niet altijd optimaal zelfstandig werken. Een van de vier leerlingen verlaat haar groep gewoon, en gaat haar vriendin die in een andere groep zit voor hulp vragen. Pas als de juf haar een waarschuwing geeft gaat ze terug op haar plaats zitten. Vervolgens zijn er twee leerlingen die snel afgeleid worden. Deze twee leerlingen gaan tijdens de les over iets anders praten en gaan ze daarna iets anders doen. Deze leerlingen blijken niet genoeg intrinsieke motivatie hebben om zelfstandig door te werken. Als de juf bij hen langs komt, en boos wordt, gaan ze opeens gericht aan het werk.

Tabel 15: Observatie groep les 1 Scol Basico Alegria

Observatiepunten direct na instructie van de leerkracht	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
Werkt gericht aan opdracht	-	+	-	+/-
Vraagt hulp in eigen groepje	-	-	+	-
Kijkt rond	+	+/-	+	-
Loopt van tafel elders voor hulp	-	-	-	-

Loopt van tafel naar leerkracht	-	+/-	+/-	-
Speelt met iets/ doet iets anders	+	-	+	-
Praat met anderen niet over de opdracht	+	+/-	+	-
Observatiepunten gedurende beschikbare tijd voor zelfstandig werken	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
Krijgt de taak af binnen gestelde tijd	-	+	-	+/-
Blijft aan taak werken zonder iets anders te doen	-	+/-	-	+/-
Is snel afgeleid	+	+/-	+	+
Gaat naar de toilet of loopt tussendoor in de klas heen	-	-	+	+
Hoe vaak vraagt het kind help aan een ander?	nooit	soms	vaak	nooit
Hoe lang werkt het kind zonder aandacht te vragen van de leerkracht?	Bijna de hele les	Ongeveer 10 minuten	Ongeveer 5 minuten	Vraagt niet om aandacht van de leerkracht
Kind weet wat hij moet doen als hij klaar is.	+	+/-	-	+/-
Kind kijkt zijn werk zelf na.	-	-	-	-

Tabel 16: Observatie groep les 2 Scol Basico Alegria

Observatiepunten direct na instructie van de leerkracht	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
Werkt gericht aan opdracht	+/-	+	-	+
Vraagt hulp in eigen groepje	-	+/-	+	+/- (alleen aan Geneva)
Kijkt rond	+/-	-	+	-
Loopt van tafel elders voor hulp	-	-	-	-

Loopt van tafel naar leerkracht	-	-	-	-
Speelt met iets/ doet iets anders	+/-	+/-	+	-
Praat met anderen niet over de opdracht	+/-	+/-	+	-
Observatiepunten gedurende beschikbare tijd voor zelfstandig werken	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
Krijgt de taak af binnen gestelde tijd	+/-	+	+/-	+
Blijft aan taak werken zonder iets anders te doen	-	+/-	-	+
Is snel afgeleid	+	+/-	+	+
Gaat naar de toilet of loopt tussendoor in de klas heen	-	-	+	+/-
Hoe vaak vraagt het kind help aan een ander?	nooit	Een keer	vaak	twee keer
Hoe lang werkt het kind zonder aandacht te vragen van de leerkracht?	Bijna de hele les	Ongeveer 10 minuten	Ongeveer 5 minuten	Vraagt niet om aandacht van de leerkracht
Kind weet wat hij moet doen als hij klaar is.	+	+/-	-	+/-
Kind kijkt zijn werk zelf na.	-	-	-	-

Analyse tabellen 15 en 16:

Uit de observaties van de bovenstaande tabellen lijkt het te zijn dat de leerlingen niet aan hun groep hulp vragen, de leerlingen overleggen hun werk ook niet zo vaak samen. Van de vier leerlingen is er maar eentje die erg moeite heeft met uitgestelde aandacht. Bijna meteen na instructies weet hij niet wat hij moet doen. De leerlingen lijken ook niet goed te kunnen werken binnen een bepaalde tijd, ze krijgen hun taken niet altijd af. De leerlingen lijken gedurende het zelfstandig werken moment, over andere dingen te praten en niet over de lesstof. Twee van de vier leerlingen vragen vaak om naar de wc te gaan of om water te gaan drinken. De leerlingen kijken hun werk nooit zelf na, dit wordt altijd met de leerkracht gedaan. Dus de leerlingen weten wat zij moeten doen wanneer ze klaar zijn, maar ze krijgen hun taken stroef klaar.

4.5.5 Antwoord op deelvraag 5: Wat is de huidige situatie op de praktijkscholen met betrekking tot het zelfstandig werken?

Krenchi Basisschool

Uit de observaties en enquêtes kan het volgende aangegeven worden over de huidige situatie in de praktijk klas.

De leerlingen werken niet graag zelfstandig, en doen dit pas als ze gedwongen worden. De leerkracht geeft duidelijke instructies en schrijft daarna op het bord welke opdrachten de leerlingen moeten maken. De leerlingen krijgen altijd verwerkingsopdrachten waarbij ze met de aangeboden leerstof kunnen oefenen. Er zijn enkele leerlingen die bij de verwerkingsopdrachten van de herhalingsstoffen zeggen dat ze de leerstof te moeilijk vinden en dat ze het niet kunnen. Enkele van deze leerlingen hebben voor dezelfde leerstof (die nu als herhaling voorkomt) goed op de toets gescoord. Volgens haar doen deze leerlingen dit, omdat ze niet willen werken. Deze zijn die leerlingen die volgens haar gedwongen moeten worden om aan de slag te gaan. Als ze niet gedwongen worden, zeggen ze dat ze het niet kunnen en gaan ze op de bank liggen of gewoon buiten kijken. De leerkracht blijkt gelijk te hebben, doordat de leerlingen bij het dwingen inderdaad gaan werken. Wat ook opvallend is, is het feit dat deze leerlingen (die voor dezelfde leerstof een voldoende op de toets hebben gekregen) de stof wel beheersen en de verwerkingsopdracht wel aankunnen. Dit wordt zichtbaar als ze een beurt krijgen om hun antwoorden op het bord te schrijven. Ze schrijven de juiste antwoorden op het bord, en kunnen zelf vlot uitleggen hoe ze naar het antwoord zijn gekomen! De leerlingen die de leerstof aankunnen, maar die de verwerkingsopdrachten gewoon niet willen maken hebben vaak onvoldoende intrinsieke motivatie. Aan de andere kant zijn er leerlingen die inderdaad niet genoeg zelfvertrouwen hebben. Deze leerlingen gaan gericht werken, maar willen in de eerste minuten van het zelfstandig werken al bevestiging van de leerkracht krijgen, dat ze op de goede weg zijn. Een andere probleem die de leerlingen bij zelfstandig werken vooral tijdens taal tegenkomen, is dat het taalgebruik van hun taalboek (Taal actief) te moeilijk is. De leerlingen blijven woorden tegenkomen die ze niet kennen, en wordt het verwerken van de opdrachten moeilijk. Vaak is het zo, dat hun groepsleden de betekenissen van deze moeilijke woorden ook niet weten, en begint het zelfstandig werken voor hun frustrerend te worden. Een andere probleem die tijdens het zelfstandig werken voorkomt, is dat de leerkracht niet consequent is met de afspraken en routines. Soms beslist ze om de verkeerslichten te gebruiken, en een andere keer gebruikt ze het niet. Wanneer ze de verkeerslichten niet gebruikt, beginnen de leerlingen gewoon naar de instructietafel te gaan, ook al heeft ze hun duidelijk gezegd dat ze eventjes zelfstandig moeten werken. Bovendien weten de leerlingen niet altijd wat ze moeten doen als ze klaar zijn met hun werk. De leerlingen hebben geen vaste dagtaken en dit leidt dat ze soms toch naar de leerkracht moeten gaan, om voor de volgende opdracht te vragen. Ten slotte vertelt de leerkracht niet altijd aan de leerlingen hoeveel minuten ze hebben om de opdrachten te maken. Het gevolg hiervan is dat sommige leerlingen op een trage tempo gaan

werken, en dat ze pas ijverig aan de slag gaan als ze van de leerkracht te horen krijgen dat hun werk in een aantal minuten klaar moeten zijn.

Maria legt uit dat de huidige team, als geheel, een workshop van zelfstandig werken moet gaan volgen, voordat ze systematisch kunnen gaan werken. In de tussentijd laat ze alle leerkrachten zelf bepalen hoe ze het zelfstandig werken in hun klassen willen bevorderen. Volgens Maria wordt er ter bevordering van het zelfstandig werken de volgende materialen op Krenchi Basisschool gebruikt: -zelfstandigheids blokjes, - stoplicht, - stemvolume meter en picto's met regels en afspraken. Ten slotte legt Maria uit dat ze wel van plan is om de huidige team workshops van zelfstandig werken te laten volgen, zodat ze allemaal het zelfstandig werken optimaal en systematisch in hun klas kunnen bevorderen.

Scol Basico Alegria

Uit de observaties en enquêtes kan het volgende aangegeven worden over de huidige situatie in de praktijk klas. De leerlingen krijgen duidelijke instructies en voorbeelden worden ook op het bord visueel aangegeven. Indien de leerlingen klaar zijn met hun verwerkingsopdrachten weten ze wat er gedaan moet worden omdat dit visueel op het bord geschreven wordt.

De pictogrammen van de regels bij het zelfstandig werken die ter beschikking zijn, worden niet consequent gebruikt tijdens het zelfstandig werken. De leerlingen lopen soms door de klas heen om de juf iets te vragen in plaats van te wachten op hulp. Hier is te zien dat er een gebrek is aan duidelijke afspraken voor wat betreft het hulp aanvragen van de leerkracht. Uit de observaties van de leerlingen is het ook te waarnemen dat de leerlingen soms niet meteen aan het werk gaan. De leerlingen vragen elkaar in de groep ook niet zo snel om hulp, dit lijkt een gebrek aan sociale vaardigheden of het bang zijn om een fout te maken. De leerlingen krijgen met moeite hun taken af binnen de beschikbare tijd. Er is in de klas geen zichtbare timer waarmee de leerlingen de tijd kunnen bijhouden. De leerlingen krijgen als extra taak sommen vanuit hun methode boek, er zijn geen aparte opdrachten voor de leerlingen waarbij ze zelf keuzes mogen maken.

Aan de hand van de interview kan aangegeven worden dat er op de praktijkschool het zelfstandig werken gedeeltelijk toegepast wordt. In de eerste drie klassen wordt er wel aandacht aan het zelfstandig werken besteed maar in de andere drie hogere klassen wordt het zelfstandig werken niet structureel toegepast. De leerkracht in de klas bepaalt zelf hoe het zelfstandig werken het beste in haar klas verloopt. Wat alle leerkrachten wel uniform over beschikken zijn de pictogrammen van de regels bij het zelfstandig werken.

Kortom, het zelfstandig werken is momenteel niet optimaal geïmplementeerd op de praktijkschool.

5 Conclusie, discussie en aanbevelingen

In hoofdstuk 5 zullen de deelvragen en de hoofdvraag van dit praktijkonderzoek beantwoord worden. De hoofdvraag wordt op basis van de antwoorden en resultaten van de deelvragen, beantwoord. Verder worden er ook conclusies getrokken op basis van het literatuur –en veldonderzoek. Bovendien is er in dit hoofdstuk een discussie over de resultaten van het literatuur –en veldonderzoek te vinden. Als laatste worden er aanbevelingen op micro, meso en macro –niveau gedaan.

5.1 Conclusie

In deze paragraaf worden de antwoorden van de deelvragen beschreven. Nadat we alle deelvragen beantwoord en geanalyseerd hebben, trekken we een conclusie en gaan we op basis hiervan de hoofdvraag beantwoorden.

Samenvattend laten de antwoorden op de deelvragen het volgende beeld zien:

Deelvraag 1 - Volgens verschillende bronnen houdt het concept zelfstandig werken in, dat de kinderen voor een gedeelte van de les, zonder directe begeleiding van de leerkracht, aan de slag kunnen gaan. Ze gaan hierbij zelf initiatieven nemen en zelf oplossingen voor problemen die voorkomen bedenken. Bij het zelfstandig werken moeten de leerlingen de mogelijkheid krijgen om ook samen met medeleerlingen te werken. De leerling probeert eerst zelf een oplossing voor een voorkomende probleem te bedenken, maar zoekt hulp van een medeleerling als hij merkt dat hij het probleem zelf niet kan oplossen. Als de leerlingen goed zelfstandig werken, krijgt de leerkracht de kans om de zwakke leerlingen apart te begeleiden (differentiatie).

Deelvraag 2 - Om de leerlingen tot zelfstandig werken te kunnen brengen, moet de leerkracht enkele competenties bezitten. De leerkracht moet als eerst, een veilig en prettig leerklimaat voor de leerlingen creëren. Alleen als de leerlingen zich veilig voelen, zullen ze een actieve houding kunnen nemen om zelf initiatieven te nemen en zelf problemen proberen op te lossen. De leerkracht moet ervoor zorgen dat de veilig leerklimaat aan relatie, competentie en autonomie tegenkomen. Bovendien moet de leerkracht didactisch competent zijn. De leerkracht moet duidelijke en heldere instructies geven, zodat de leerlingen de taken goed kunnen aanpakken. De leerkracht moet voldoende tijd besteden aan het overdragen van de inhoud. Als laatste moet de leerkracht organisatorisch competent zijn. De leerkracht moet duidelijk afspraken en regels hebben bij het zelfstandig werken.

Deelvraag 3 - De leerlingen moeten weten wat zelfstandig werken betekent en moeten zich gemotiveerd voelen om dit voor een gedeelte van de les te doen. Vervolgens moeten de leerlingen met uitgestelde aandacht kunnen omgaan. Ze moeten weten en accepteren dat de

leerkracht soms onbeschikbaar zal zijn, maar dat hij hun wel later aandacht gaan geven. De leerlingen moet zelf problemen proberen op te lossen. Bovendien moeten de leerlingen goed met elkaar samen kunnen werken. Het samen met elkaar kunnen werken is belangrijk, zodat de leerling hulp aan andere medeleerlingen kunnen vragen en aanbieden. Ten slotte zullen de leerlingen hun eigen taken moeten kunnen plannen en zich aan de regels en afspraken van de klassen kunnen houden.

Deelvraag 4 - Nadat de leerkrachten instructies hebben gegeven, geven ze de leerlingen aantal minuten om zelfstandig aan het werk te gaan. De scholen bouwen het aantal minuten van zelfstandig werken geleidelijk op. Bij het zelfstandig werken, krijgen de leerlingen ook de mogelijkheid om hulp aan medeleerlingen te vragen en hulp aan medeleerlingen aan te bieden. Bij het zelfstandig werken zijn er vaste afspraken en procedures.

Deelvraag 5 -

Krenchi Basisschool : Volgens Maria, het schoolhoofd van Krenchi Basisschool, zijn er leerkrachten die zeker zelfstandig werken in hun klas bevorderen. Deze zijn leerkrachten die na de instructies de leerlingen verwerkingsmomenten geven waarbij ze eventjes zonder directe begeleiding van de leerkracht de taken moeten uitvoeren. Aan de andere kant legt Maria uit, dat de school niet systematisch aan zelfstandig werken doet. De nieuwe team heeft als geheel geen workshop van zelfstandig werken gevolgd. Hierdoor hebben ze geen vaste afspraken over hoe de klassenmanagement en organisatie tijdens het zelfstandig werken moet zijn. Dit betekent dus dat alle leerkrachten zelf bepalen welke afspraken, regels en materialen ze tijdens het zelfstandig werken willen hanteren.

Scol Basico Alegria: Door middel van de interview met het schoolhoofd mevr. Celiai kan aangegeven worden dat er op de praktijkschool het zelfstandig werken gedeeltelijk toegepast wordt. In de eerste drie klassen wordt er wel aandacht aan het zelfstandig werken besteed maar in de andere drie hogere klassen wordt het zelfstandig werken niet structureel toegepast . De leerkracht in de klas bepaalt zelf hoe het zelfstandig werken het beste in haar klas verloopt. Wat alle leerkrachten wel uniform op beschikken zijn de pictogrammen van de regels bij het zelfstandig werken.

5.1.1 Antwoord Hoofdvraag

Op basis van het praktijkonderzoek kunnen we een antwoord geven op de hoofdvraag die als volgt is:

Op welke manier kunnen leerkrachten optimaal zelfstandig werken bij leerlingen in het middenbouw op de praktijkscholen Krenchi Basisschool en Scol Basico Alegria stimuleren?

Op Krenchi Basisschool kunnen de leerkrachten het optimaal zelfstandig werken in het middenbouw stimuleren door:

- De intrinsieke motivatie van de leerlingen te verhogen door de leerlingen keuzemogelijkheden te geven. De rekenles begint altijd met een inleiding som die een herhaling is van wat de leerlingen al vaker hebben gekregen. Doordat er zoveel soortgelijke herhaling sommen zijn die de leerlingen in weinig tijd moeten maken, vindt de juf het niet erg als ze niet alle rijen af hebben. Hier bijvoorbeeld zal de leerkracht de leerlingen een keuzemogelijkheid kunnen bieden. Ze zal de leerlingen kunnen vragen om een aantal rijen te maken, waarvan zij zelf bepalen welke rijen ze willen maken (bijv: ze krijgen de opdracht om 2 van de 4 rijen van som 1 te maken, Tim kiest om rij 1 en rij 2 te maken terwijl Sandra voor rij 1 en 4 kiest).
- De leerlingen stimuleren om zelf oplossingen bij problemen te bedenken, en om niet bang te zijn om fouten te maken.
- Woordenlijst aan de leerlingen geven voor moeilijke woorden die bij de taalopdrachten voorkomen. Doordat de leerlingen zo jong zijn, kunnen ze niet goed omgaan met langdradige instructies. Hierdoor wordt het vaak moeilijk voor de leerkracht om na de instructies (die bij de handleiding horen) ook extra instructies over alle moeilijke woorden te moeten geven. Als de leerlingen zelf een woordenlijst hebben, kunnen ze bij het zelfstandig werken zelf de betekenis van de moeilijke woorden opzoeken. De woordenlijst moet natuurlijk alleen de moeilijke woorden bevatten, zodat de leerlingen niet te veel tijd moeten besteden aan het opzoeken van deze woorden.
- Vaste afspraken en procedures bij het zelfstandig werken maken. De leerkracht zal het verkeerslicht bij alle taal- en rekenlessen kunnen gebruiken. Verder zal de leerkracht met zelfstandigheid blokjes kunnen werken, zodat de leerlingen beter omgaan met uitgestelde aandacht. De leerlingen leren dan dat ze niet naar de leerkracht toe moeten lopen, maar dat ze hun blokje gewoon op rood moeten zetten, en dat de leerkracht wel zeker langs bij hun komt.
- De leerlingen te vertellen hoeveel tijd ze hebben om een opdracht te maken, en hierbij een time timer gebruiken. De leerlingen kunnen door de time timer de tijd beter in de gaten houden, en kunnen ze hierdoor op een betere tempo gaan werken.
- Extra werkbladen voor de leerlingen maken. De leerlingen moeten extra werkbladen krijgen, zodat ze bij het afronden van hun werk altijd iets te doen hebben.

Op Scol Basico Alegria kunnen de leerkrachten het optimaal zelfstandig werken in het middenbouw stimuleren door:

- De intrinsieke motivatie van de leerlingen te verhogen door de leerlingen keuzemogelijkheden te geven.
- De leerlingen stimuleren om zelf oplossingen bij problemen te bedenken, en om niet bang te zijn om fouten te maken.
- Vaste afspraken maken omtrent het vragen van hulp aan de leerkracht en medeleerlingen en consequent ermee omgaan.

- Om de afspraken hierboven te ondersteunen gebruik maken van leermiddelen zoals de zelfstandig werken blokjes.
- Een zichtbare timer gebruiken zodat de leerlingen zelf kunnen zien hoeveel tijd ze nog over hebben om aan hun taken te werken.
- Zelfstandig Werkmappen klaarmaken voor de leerlingen, met uitdagende opdrachten erbij.

5.2 Discussie

Uit de geraadpleegde literatuur kan gezien worden dat om zelfstandig werken te bevorderen in de klas dat de leerkracht pedagogisch, didactisch en organisatorisch competent moet zijn. Uit de gebruikte bronnen wordt de nadruk vooral op het didactisch en organisatorisch gebied gelegd. Wij vinden dat deze pedagogische aspect ook dezelfde waarde moet krijgen als de twee andere aspecten. Vaak krijgen we leerlingen in de klas die gedragsproblemen vertonen of leerlingen die te stil zijn. Deze soort gedragingen hebben als effect dat er niet een prettig leerklimaat in de klas heerst. En vanuit ervaring kunnen we zeggen dat als het klimaat in de klas niet veilig is, dan loop je de kans dat alles mis gaat, inclusief het zelfstandig werken. Dus wij vinden dat de pedagogische competentie net zo belangrijk of zelfs belangrijker is als de andere competenties.

Uit de bestudeerde literatuur komt naar voren dat de zelfvertrouwen van een leerling versterkt wordt door middel van het maken van keuzes. Daarnaast leert de leerling om verantwoordelijk te zijn door zelf te plannen hoe hij en wanneer hij zijn opdrachten maakt. Dit hebben we helemaal niet gezien binnen de praktijk. Wij hebben als mening dat dit als vanzelfsprekend moet gebeuren in de klas. Vanuit de enquêtes en interviews werd er ook naar voren gebracht door de meeste leerkrachten, dat zij niet over een zelfstandig werken map beschikken. Als dit structureel aangeboden wordt aan de leerlingen dan leert het kind om verantwoordelijk te worden en wordt hij meer zelfverzekerd.

Als wij dit praktijkonderzoek opnieuw konden doen, zouden we meerdere observaties willen doen van de leerlingen. Wij hebben voor dit praktijkonderzoek gekozen om vier leerlingen te observeren gedurende verschillende lessen. In werkelijkheid heb je veel meer kinderen in de klas dan alleen maar vier. Voor een bredere schets te kunnen krijgen van de huidige situatie met betrekking tot de leerling competenties hadden wij dan moeten observeren over de hele groep en ook in de andere klassen in het middenbouw. Dit is tijdrovend vanwege het feit dat we ook modules moesten volgen en moesten werken aan andere projecten, gerelateerd aan de afstudeerfase.

Een aanbeveling om als vervolg te onderzoeken is het praktijkonderzoek over het zelfstandig leren. Hier kan ingezien worden wat het verschil is tussen zelfstandig leren en zelfstandig

werken. Daarnaast kan onderzocht worden wat het effect is van het zelfstandig werken op het zelfstandig leren bij een kind.

5.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden de aanbevelingen met betrekking tot het zelfstandig werken naar voren gebracht. De aanbevelingen worden op drie verschillende niveaus gegeven namelijk het micro, meso en macroniveau.

5.3.1 Het microniveau

De aanbevelingen voor het microniveau omtrent alles wat op klasniveau kan worden gedaan om het zelfstandig werken optimaal te krijgen. Hier wordt gekeken naar wat de leerkrachten in hun klas kunnen doen om het zelfstandig werken te bevorderen bij de leerlingen.

- De intrinsieke motivatie van de leerlingen verhogen door de leerlingen keuzemogelijkheden te geven. Hier is te denken aan een zelfstandig werken map met bijvoorbeeld twee opdrachten die verplicht gemaakt moeten worden en één keuze opdracht. En laat de leerlingen kiezen in welke volgorde zij hun taken maken.
- De leerlingen stimuleren om zelf oplossingen bij problemen te bedenken door niet meteen antwoord te geven op een vraag maar om hun te leren om naar instructies te lezen.
- Maak gebruik van zelfstandig werken blokjes zodat de leerlingen duidelijk weten hoe zij hulp aan de leerkracht mogen vragen.
- Maak gebruik van een zichtbare timer zodat de leerlingen hun tijd in de gaten kunnen houden. Hierdoor kunnen ze gericht werken en ook verantwoordelijker worden.

5.3.2 Het mesoniveau

De aanbevelingen voor het meso niveau omtrent alles wat op schoolniveau kan worden gedaan om het zelfstandig werken optimaal te krijgen in de klassen.

- De scholen kunnen hun kennis verfrissen en verbreiden door workshops te volgen over het structureel implementeren van het zelfstandig werken.
- Een werkmiddag introduceren waarbij de leerkrachten een keer of twee keren per maand bijeenkomen na schooltijd om informatie met elkaar te omwisselen voor wat

betreft het zelfstandig werken. Hier is te denken aan het wisselen van beperkingen en vorderingen die waar te nemen zijn in de klas.

- De schoolleiding kan controleren of er consequent omgegaan wordt met de wijze waarop zelfstandig werken gebeurt in de klas. Hier is te denken aan spot checks verspreid over het schooljaar.

5.3.3 Het macroniveau

De aanbevelingen op het macroniveau zijn bedoeld voor de schoolbesturen en de overheid die de gezag hebben om bepaalde veranderingen te implementeren binnen het onderwijs.

- Nascholingsproject starten voor wat betreft 'Zelfstandig Werken'.

6 Ontwikkeld materiaal

Om het optimaal zelfstandig werken in onze stage klassen (klas 3 en 4) te bevorderen, hebben we enkele materialen ontwikkeld. Deze materialen hebben we op basis van hun doelen in 3 groepen verdeeld. De groepen zijn als volgt:

- Ontwikkel materiaal dat de leerkracht kan gebruiken om nieuwe, concrete en functionele afspraken en procedures te creëren. Aan de hand hiervan kan de leerkracht een routine maken voor de kinderen die tijdens het zelfstandig werken gebruikt kan worden. Ook geeft deze ontwikkelde materialen een houvast aan de leerlingen omdat ze de afspraken en procedures bij het zelfstandig (samen) werken kunnen visualiseren. Voorbeelden van deze ontwikkelde materialen zijn: volumemeter en time timer.
- Ontwikkel materiaal dat de leerlingen kunnen helpen om met uitgestelde aandacht om te gaan. Voorbeelden van deze ontwikkelde materialen zijn: het stoplicht en het zelfstandigheid blokje.
- Ontwikkel materiaal dat de leerlingen kunnen gebruiken als ze klaar zijn met hun werk. Voorbeelden hiervan zijn: weektaken en taakkaarten.

Wij hebben voor deze vorm van ontwikkelmateriaal gekozen omdat het op deze manier makkelijker toegankelijk is. De stoplicht en volumemeter kan makkelijk op het bord geplaatst worden waardoor het zichtbaar is voor de hele groep. De zelfstandigheidsblokjes kunnen op de tafel van elke leerling geplaatst worden waardoor zij makkelijk aan de leerkracht bekend kunnen maken dat zij hulp nodig hebben. Dit is tevens ook snel zichtbaar voor de leerkracht gedurende de vaste looproute. Daarnaast zijn de weektaken snel te printen en kunnen door de leerlingen handig bijgehouden worden in een map.

Doelstelling en Doelgroep:

De ontwikkelde materialen dienen de leerkracht te helpen met het verbeteren van zijn klassenmanagement en organisatie tijdens het zelfstandig werken. De ontwikkelde materialen zijn voor het middenbouw (klas 3 en 4). De ontwikkelde materialen zijn dus voor kinderen tussen de 8 en 9 jaar. Deze materialen is bedoeld om in de klas te gebruiken en zijn daarom op microniveau.

Literatuurlijst

Alkema, E., & Tjerckstra, W. (2011). *Meer dan onderwijs: Theorie en praktijk van het onderwijs in de basisschool*. Assen. Van Gorcum.

Förner, M., & Schouten, E. (2011). *Klassenmanagement in de basisschool: fundament voor effectief onderwijs*. Amersfoort. CPS Onderwijsontwikkeling en advies.

Kallenberg, T., & Koster, B., & Onstenk, J., & Scheepsmma, W. (2012). *Ontwikkeling door onderzoek: Een handreiking voor leraren*. Amersfoort. ThiemeMeulenhoff.

Teitler, P. (2010). *Lessen in orde: handboek voor de onderwijspraktijk*. Rotterdam. Coutinho.

Simons, P.R.J. & Zuylen, J.G.G. (1995). *De didactiek van leren leren*. Opgehaald van <http://www.mesoconsultant.nl/wp-content/uploads/2011/02/4-De-didactiek-van-leren.pdf>.

Hoogeveen, P. & Winkels, J. (2011). *Het didactische werkvormenboek: Variatie en differentiatie in de praktijk*. Assen. Van Gorcum.

Janssen, T., & Dam ten, G. & Van Hout Wolters, B. (2002). *Vaardigheden voor zelfstandig leren: Een praktijkgericht overzicht van onderzoek*. Assen. Van Gorcum.

Cop, J. (2014). *Even stil juf. Ik leer zelfstandig!* Opgehaald van <https://wij-leren.nl/zelfstandig-werken.php>

Bonset, H. & Mulder, H. (2001) *Zelfstandig leren in het talenonderwijs*. Opgehaald van <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index/php/ltt/article/viewFile/630/621>

Simons, P.R.J. & Zuylen, J.G.G. (1995). *Van Zelfstandig werken naar zelfverantwoordelijk leren*. Opgehaald van file:///localhost/C:/Users/LENOVO/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/5817.pdf

Wolthuis, H. (2006-2007) *Levert zelfstandig werken effectief onderwijs op? Rekenen-wiskunde en het vernieuwingsonderwijs*. Opgehaald van https://saxion.nl/wps/wcm/connect/199fc4c4-9649-4010-858d-3c47c42e0026/Zelfstandigheid1_Levert_zelfstandig_werken_effectief_onderwijs_op.pdf?MOD=AJPERES

Pol, A.M. & Gemmink, M. (2015) *Over zelfstandigheid van basisschoolleerlingen: Hoe maken we zelfstandig werken mogelijk?* Opgehaald van <https://www.kpz.nl/assets/Kennisbank/Praktijk-stage/2015-12-2-zelfstandigheid.pdf>

Bijlage

- Observatieformulier leerkracht
- Voorbeeld van een ingevulde observatieformulier leerkracht
- Observatieformulier leerlingen
- Voorbeeld van een ingevulde observatieformulier leerlingen
- Vragenlijst (enquête voor de leerkrachten)
- Voorbeeld van een ingevulde vragenlijst
- Vragenlijst semi gestructureerde interview
- Samenvatting interview Krenchi Basisschool
- Samenvatting interview Scol Basico Alegria
- Ontwikkeld materiaal

Observatieformulier leerkracht

Observatieformulier

Leerkracht

Klas:
Vak:
Tijdsduur:

Observatiepunten	+/-/ +-	Opmerkingen
De klas is zo ingericht dat oogcontact tussen kinderen mogelijk is.		
Het lokaal is ingericht met duidelijke looproutes.		
Het materiaal is geordend op niveau en vakgebied.		
Er zijn mogelijkheden voor leerlingen om alleen, rustig te kunnen werken.		
Er is tijd ingebouwd voor persoonlijke aandacht tijdens het werken.		
De kinderen weten hoe ze hulp kunnen vragen.		
De kinderen weten wat hun taak, hun opdracht is.		
De leerkracht zorgt voor visuele ondersteuning van taken, opdrachten. Bijvoorbeeld op het bord.		
De leerkracht zorgt voor een duidelijke les-		

en tijdsindeling.		
Kinderen hebben keuzemogelijkheden in de taken en in de volgorde waarin ze werken.		
De leerkracht gebruikt werkvormen waarbij kinderen op verschillende manieren kunnen leren en houdt daarbij rekening met verschillen in leerstijl.		
De leerkracht zorgt voor tempo- en niveaudifferentiatie.		
De kinderen weten wat zij moeten doen als ze iets niet begrijpen.		
De leerkracht maakt duidelijke afspraken over haar/zijn beschikbaarheid als kinderen haar/hem nodig hebben. Tijdens het werken loopt de leerkracht een vaste route/ronde door de klas.		
De leerkracht bespreekt iedere zelfstandig werken- les met de kinderen na.		
De leerkracht laat de kinderen weten wat zij moeten doen als zij klaar zijn met de opdrachten.		

Observatieformulier leerkracht - ingevuld

Observatieformulier 1

Leerkracht

Klas: 3
Vak: Taal

Tijdsduur: 60 min.

Observatiepunten	+/-/ +-	Opmerkingen
De klas is zo ingericht dat oogcontact tussen kinderen mogelijk is.	+	
Het lokaal is ingericht met duidelijke looproutes.	+	
Het materiaal is geordend op niveau en vakgebied.	+	
Er zijn mogelijkheden voor leerlingen om alleen, rustig te kunnen werken.	+	
Er is tijd ingebouwd voor persoonlijke aandacht tijdens het werken.	+	
De kinderen weten hoe ze hulp kunnen vragen.	+	
De kinderen weten wat hun taak, hun opdracht is.	+	
De leerkracht zorgt voor visuele ondersteuning van taken, opdrachten. Bijvoorbeeld op het bord.	+	
De leerkracht zorgt voor een duidelijke lessen tijdsindeling.	+	
Kinderen hebben keuzemogelijkheden in de taken en in de volgorde waarin ze werken.	-	
De leerkracht gebruikt werkvormen waarbij kinderen op verschillende manieren kunnen leren en houdt daarbij rekening met verschillen in leerstijl.	+/-	

De leerkracht zorgt voor tempo- en niveaudifferentiatie.	+/-	
De kinderen weten wat zij moeten doen als ze iets niet begrijpen.	+	
De leerkracht maakt duidelijke afspraken over haar/zijn beschikbaarheid als kinderen haar/hem nodig hebben. Tijdens het werken loopt de leerkracht een vaste route/ronde door de klas.	+/- -	
De leerkracht bespreekt iedere zelfstandig werken- les met de kinderen na.	+/-	
De leerkracht laat de kinderen weten wat zij moeten doen als zij klaar zijn met de opdrachten.	+/-	

Observatieformulier leerlingen

Observatieformulier

Het Zelfstandig Werken

Klas:
Leerling:
Vak:
Tijdsduur:

Observatiepunten direct na instructie van	
---	--

de leerkracht	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4	Aanmerkingen
Werkt gericht aan opdracht					
Vraagt hulp in eigen groepje					
Kijkt rond					
Loopt van tafel elders voor hulp					
Loopt van tafel naar leerkracht					
Speelt met iets/ doet iets anders					
Praat met anderen niet over de opdracht					
Observatiepunten gedurende beschikbare tijd voor zelfstandig werken					
Krijgt de taak af binnen gestelde tijd					
Blijft aan taak werken zonder iets anders te doen					
Is snel afgeleid					
Gaat naar de toilet of loopt tussendoor in de klas heen					
Hoe vaak vraagt het kind help aan een ander?					
Hoe lang werkt het kind zonder aandacht te vragen van de leerkracht?					
Kind weet wat hij moet doen als hij klaar is.					
Kind kijkt zijn werk zelf na.					

Observatieformulier leerlingen - ingevuld

Observatieformulier rekenen 1

HET ZELFSTANDIG WERKEN

Klas: 3
Leerling: Valentin, Girardi, Lynscie, Fenelia
Vak: rekenen
Tijdsduur: 60 min.

Observatiepunten direct na instructie van de leerkracht					
	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4	Aanmerkingen
Werkt gericht aan opdracht	+/-	+	+/-	+	
Vraagt hulp in eigen groepje	+	+	+/-	+	
Kijkt rond	+/-	+/-	-	+	
Loopt van tafel elders voor hulp	+/-	+	-	+	
Loopt van tafel naar leerkracht	+	+/-	+/-	+	
Speelt met iets/ doet iets anders	+/-	+	-	+	
Praat met anderen niet over de opdracht	+/-	+/-	-	+	
Observatiepunten gedurende beschikbare tijd voor zelfstandig werken					
Krijgt de taak af binnen gestelde tijd	+	+	-	+	
Blijft aan taak werken zonder iets anders te doen	+/-	+	-	+	
Is snel afgeleid	+/-	+	-	+/-	
Gaat naar de toilet of loopt tussendoor in de klas heen	+	+		+	
Hoe vaak vraagt het kind help aan een ander?	zelden	soms	soms	nooit	
Hoe lang werkt het kind zonder aandacht te vragen van de leerkracht?	Vaak	soms	zelden	vaak	
Kind weet wat hij moet doen als hij klaar is.	+/-	+	+/-	+	
Kind kijkt zijn werk zelf na.	+	+	-	+	

Vragenlijst

Enquête

Het zelfstandig werken in het middenbouw

Naam:

Klas:

School:

Deze enquête bevat zowel open als gesloten vragen. Bij de gesloten vragen is er een extra kolom toegevoegd om eventuele op/aanmerkingen te geven.

1. Wat verstaat u onder de term zelfstandig werken?

2. Wat is voor u het belang van het zelfstandig werken?

3. Hoe bevordert u het zelfstandig werken in uw klas?

4. Wat zou u in uw klas willen veranderen voor wat betreft het zelfstandig werken?

5. Waarover bent u tevreden, voor wat betreft hoe het zelfstandig werken in uw klas verloopt?

Vraag	Geef aan wat er voor u en uw klas van toepassing zijn				
	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit	Eventuele opmerkingen
Ik laat de leerlingen meedenken tijdens de instructie.					
De leerlingen mogen overleggen en samenwerken tijdens de instructie.					
Ik geef afwisselende opdrachten tijdens de instructie.					
Ik bereid de leerlingen voor, op een vraag die ik ga stellen.					
In mijn instructie zorg ik ervoor dat de leerlingen duidelijk weten wat ze moeten doen.					
Ik zorg ervoor dat de leerlingen weten wat ze nodig hebben om hun opdracht te maken.					
Ik laat de leerlingen weten wat ze af moeten hebben.					

Ik laat de leerlingen weten hoeveel tijd ze hebben om aan hun opdracht te werken.					
Ik laat de leerlingen weten wat ze moeten doen wanneer ze af zijn met hun opdracht.					
Ik maak gebruik van de instructietafel bij het zelfstandig werken.					
Ik beschik en werk met een stoplicht.					
Ik maak gebruik van het stoplicht tijdens het zelfstandig werken.					
Het stoplicht is zichtbaar voor alle kinderen.					
Ik beschik en werk met een timer.					
De timer is zichtbaar voor alle kinderen.					
De regels bij het zelfstandig werken zijn zichtbaar voor alle leerlingen.					
Het is duidelijk voor de leerlingen wat ze moeten doen als ze iets niet begrijpen.					
De leerlingen mogen overleggen in hun groepje.					
Het is duidelijk voor de leerlingen hoe ze mogen overleggen in hun groepje.					
Er zijn vaste plekken voor het inleveren van schriften en werkbladen.					
De leerlingen kunnen omgaan met uitgestelde aandacht.					
Ik loop een vaste ronde als de leerlingen aan het werken zijn.					
Ik geef de leerlingen tijdens het werken, een compliment/ schouderklopje over hun houding, tempo en verzorging.					
Ik geef de leerling een compliment hardop zodat de rest van de klas het hoort.					
Ik geef de leerling een compliment zachtjes zodat hij/zij het alleen hoort.					
Ik corrigeer een leerling hard zodat de hele klas het hoort.					
Ik corrigeer een leerling zachtjes zodat hij/zij het alleen hoort.					
Ik bespreekt het zelfstandig werken na.					

Ik registreer het werk van de leerlingen.					
Ik evalueer de regels en de afspraken.					
Ik evalueer de inhoud van de les.					

Vragenlijst – ingevuld

Enquête

Het zelfstandig werken in het middenbouw

Naam: Chris Lake
Klas: 3
School: Scol Basico Alegria

Deze enquête bevat zowel open als gesloten vragen. Bij de gesloten vragen is er een extra kolom toegevoegd om eventuele op/aanmerkingen te geven.

<p>1. Wat verstaat u onder de term zelfstandig werken?</p> <p>Onder zelfstandig werken versta ik dat het kind of de kinderen na de klassikale of individuele instructie alleen aan het werk kunnen.</p>	
<p>2. Wat is voor u het belang van het zelfstandig werken?</p> <p>Het belang van zelfstandig werken voor mij is om een beter beeld te krijgen van ieder individueel kind wat het kind wel of niet beheerst. En dat het kind leert om alleen te werken.</p>	
<p>3. Hoe bevordert u het zelfstandig werken in uw klas?</p> <p>Door een timer te gebruiken. Na de uitleg kunnen de leerlingen via de timer zien hoeveel minuten ze hebben om zelfstandig de opdrachten af te ronden.</p>	
<p>4. Wat zou u in uw klas willen veranderen voor wat betreft het zelfstandig werken?</p> <p>Met een effectieve beloningssysteem komen om leerlingen die moeite hebben met het zelfstandig werken te motiveren.</p>	
<p>5. Waarover bent u tevreden, voor wat betreft hoe het zelfstandig werken in uw klas verloopt?</p> <p>Ik ben tevreden over hoe het zelfstandig werken zelf in de klas verloopt. De leerlingen vinden het leuk om zelf hun werk na te kijken en dit motiveert ze ook om door te werken. Pas als ze binnen de tijd hun opdrachten af hebben mogen ze zelf hun werk nakijken, waarna ik dit controleer. Zijn ze niet binnen de tijd klaar, dan controleer ik het werk zelf.</p>	
Vraag	Geef aan wat er voor u en uw klas van toepassing zijn

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit	Eventuele opmerkingen
Ik laat de leerlingen meedenken tijdens de instructie.	x				
De leerlingen mogen overleggen en samenwerken tijdens de instructie.			x		
Ik geef afwisselende opdrachten tijdens de instructie.			x		
Ik bereid de leerlingen voor, op een vraag die ik ga stellen.		x			
In mijn instructie zorg ik ervoor dat de leerlingen duidelijk weten wat ze moeten doen.	x				
Ik zorg ervoor dat de leerlingen weten wat ze nodig hebben om hun opdracht te maken.	x				
Ik laat de leerlingen weten wat ze af moeten hebben.	x				
Ik laat de leerlingen weten hoeveel tijd ze hebben om aan hun opdracht te werken.	x				
Ik laat de leerlingen weten wat ze moeten doen wanneer ze af zijn met hun opdracht.	x				
Ik maak gebruik van de instructietafel bij het zelfstandig werken.		x			
Ik beschik en werk met een stoplicht.				x	
Ik maak gebruik van het stoplicht tijdens het zelfstandig werken.				x	
Het stoplicht is zichtbaar voor alle kinderen.					
Ik beschik en werk met een timer.	x				
De timer is zichtbaar voor alle kinderen.	x				
De regels bij het zelfstandig werken zijn zichtbaar voor alle leerlingen.	x				
Het is duidelijk voor de leerlingen wat ze moeten doen als ze iets niet begrijpen.	x				
De leerlingen mogen overleggen in hun groepje.			x		
Het is duidelijk voor de leerlingen hoe ze mogen overleggen in hun groepje.		x			
Er zijn vaste plekken voor het inleveren van	x				

schriften en werkbladen.					
De leerlingen kunnen omgaan met uitgestelde aandacht.		x			
Ik loop een vaste ronde als de leerlingen aan het werken zijn.		x			
Ik geef de leerlingen tijdens het werken, een compliment/ schouderklopje over hun houding, tempo en verzorging.	x				
Ik geef de leerling een compliment hardop zodat de rest van de klas het hoort.		x			
Ik geef de leerling een compliment zachtjes zodat hij/zij het alleen hoort.			x		
Ik corrigeer een leerling hard zodat de hele klas het hoort.		x			
Ik corrigeer een leerling zachtjes zodat hij/zij het alleen hoort.			x		
Ik bespreekt het zelfstandig werken na.		x			
Ik registreer het werk van de leerlingen.		x			
Ik evalueer de regels en de afspraken.		x			
Ik evalueer de inhoud van de les.		x			

Vragen semi gestructureerde interview voor schoolleiding

1. Wat verstaat u onder de term zelfstandig werken?
2. Wat is voor u het belang van het zelfstandig werken?
3. Hoe kan het zelfstandig werken in de klas bevorderd worden?
4. Wat denkt u de resultaat te zijn van een goede *zelfstandig werken* organisatie in de klas?
5. Er zijn verschillende leermiddelen die de leerkracht ter beschikking moet hebben om zelfstandig werken te kunnen stimuleren o.a. stoplicht, een timer zichtbaar voor alle leerlingen, hulpmiddelen en dergelijke. Zou u bereid zijn om deze middelen te kopen en/of laten ontwikkelen?
6. Werkt uw school op een systematische manier voor wat betreft zelfstandig werken?
7. Wat zou u over het beleid op uw school willen veranderen voor wat betreft het zelfstandig werken? En op welke manier zou u dat doen?
8. Zou u en uw team open zijn om een workshop te volgen als er één aangeboden wordt, over het concept zelfstandig werken, en de competenties die de leerkracht moet hebben om zelfstandig werken te bevorderen in de klas? Waarom wel/niet?

Samenvatting interview Krenchi Basisschool

Volgens Maria is het belangrijk dat kinderen zelfstandig kunnen werken. Ze legt uit dat zelfstandig werken het zelfvertrouwen van de kinderen kan helpen bevorderen. Kinderen zullen zich goed over zichzelf voelen, als ze merken dat ze iets zelf aankunnen. Verder is het zelfstandig werken een goede meetpunt voor de leerkracht waarbij het zichtbaar wordt of de kinderen de gegeven instructies inderdaad hebben begrepen. De leerkracht zal aan de hand hiervan kunnen bepalen of zijn instructies helder en duidelijk zijn, of als hij zijn instructies moet gaan aanpassen. Bovendien is het belangrijk dat kinderen zelfstandig kunnen werken, omdat de leerkracht dan de kans krijgt om de zwakke leerlingen te gaan begeleiden (differentiatie). Vervolgens legt ze uit dat er enkele voorwaarden zijn om het zelfstandig werken bij de kinderen te kunnen bevorderen. Om het zelfstandig werken bij de kinderen te bevorderen moet de leerkracht een goede tijd- en klassenmanagement hebben. De leerkracht moet duidelijke regels en afspraken met de kinderen maken. Maria vertelt dat de leerkrachten van Krenchi Basisschool de leerlingen stimuleren om zelfstandig te werken. Ze zegt verder, dat de school niet op een systematische manier werkt voor wat betreft zelfstandig werken. Ze legt uit dat de voormalige team, als geheel, workshops over zelfstandig werken hebben gevolgd, waardoor ze allemaal dezelfde model kregen van hoe de klassenmanagement en organisatie bij het zelfstandig werken moet zijn. De huidige schoolteam bestaat, volgens haar, uit verschillende nieuwe leerkrachten die voor het eerst op Krenchi Basisschool zijn komen werken. Twee van deze leerkrachten zijn pas afgestudeerde leerkrachten. Maria legt uit dat de huidige team, als geheel, een workshop van zelfstandig werken moet gaan volgen, voordat ze systematisch kunnen gaan werken. In de tussentijd laat ze alle leerkrachten zelf bepalen hoe ze het zelfstandig werken in hun klassen willen bevorderen. Volgens Maria wordt er ter bevordering van het zelfstandig werken de volgende materialen op Krenchi Basisschool gebruikt: - zelfstandigheids blokjes, - stoplicht, - stemvolume meter en picto's met regels en afspraken. Ten slotte legt Maria uit dat ze wel van plan is om de huidige team workshops van zelfstandig werken te laten volgen, zodat ze allemaal het zelfstandig werken optimaal en systematisch in hun klas kunnen bevorderen.

Samenvatting interview Scol Basico Alegria

Ik heb voor het onderzoek het schoolhoofd mevr. Celia Boekhoudt geïnterviewd om een beeld te krijgen van de huidige situatie en in te kijken wat het zelfstandig werken voor het school betekent. Mevr. Celia geeft aan dat het zelfstandig werken betekent werken zonder directe begeleiding van de leerkracht maar de leerlingen mogen wel samen bespreken. Mevr. Celia vertelt dat het zelfstandig werken zorgt dat er differentiatie mogelijk wordt in de klas. Volgens mevr. Celia is er sprake van zelfstandig werken op Scol Basico Alegria alleen in de klassen 1 tot en met 3 dit schooljaar. Dit komt omdat de leerlingen gedragsproblemen vertonen waarbij er veel tijd verloren gaat aan het houden van orde en discipline in de klas. Verder wordt er uitgelegd dat het zelfstandig werken geleidelijk moet verlopen beginnend met klas 1. Er wordt door mevr. Celia ook geadviseerd om het zelfstandig werken voor de pauze te doen en niet na de pauze. Mevr. Celia geeft aan dat haar school open staat om alle middelen die nodig zijn voor het zelfstandig werken te laten bestellen. Inmiddels kunnen de materialen gemaakt worden door de

leerlingen zelf en wordt dan een handvaardigheid project. Dit was ook zo geweest in de klas van juf Fatima waarbij de leerlingen vlaggetjes maakten om aan te geven wanneer ze hulp van de leerkracht nodig hadden. In het verleden hebben de teamleden een naschoolse project gevolgd over het zelfstandig werken, dus de leerkrachten hebben de kennis nodig om het zelfstandig werken te stimuleren. Deze kennis moet opgefrist worden en een manier om dit te doen is om werk middagen te organiseren waarbij de leerkrachten informatie met elkaar wisselen.